

"Dette er barnet mitt":

En undersøkelse av fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering.

Hilde Brabrand og Solveig Marit Mortensen Liland

Hovedoppgave ved Psykologisk institutt

UNIVERSITETET I OSLO

20.10.2015

"Dette er barnet mitt":

En undersøkelse av fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering.

© Hilde Brabrand og Solveig Marit Mortensen Liland

2015

"Dette er barnet mitt":

En undersøkelse av fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering.

Hilde Brabrand og Solveig Marit Mortensen Liland

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Forfattere: Hilde Brabrand og Solveig Marit Mortensen Liland.

Tittel: "Dette er barnet mitt": En undersøkelse av fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering.

Hovedveileder: Heidi Jacobsen. Biveileder: Vibeke Moe.

Bakgrunn: Barn som opplever skifte av omsorgsperson, er sårbare for skjevutvikling og risikerer å utvikle psykiske vansker og atferdsproblemer. Fosterforeldre har derfor en stor og viktig oppgave med å bidra til et stabilt og utviklingsfremmende oppvekstmiljø for barn som er i en ekstra sårbar situasjon. I den sammenheng har omsorgspersonens emosjonelle investering i barnet blitt framhevet som en viktig faktor. Formålet med denne hovedoppgaven var derfor å kartlegge et utvalg av norske fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn ved 2-års alder, og deretter finne ut om denne investeringen hadde sammenheng med barnets sosio-emosjonelle fungering.

Metode: Våre data er hentet fra et materiale som ble innhentet i forbindelse med Heidi Jacobsens doktorgradsavhandling. Utvalget besto av 60 fosterforeldre-fosterbarn-dyader som ble intervjuet med "This Is My Baby"-intervju (TIMB) da fosterbarna var rundt 2 år gamle. I tillegg fylte fosterforeldrene ut Infant-Toddler Social and Emotional Assessment (ITSEA) da fosterbarna var 2 og 3 år. Denne oppgavens forfattere har kodet alle TIMB-intervjuene med henblikk på emosjonell investering (Aksept, Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse), samt gjort statistiske analyser for å undersøke forekomsten av eventuelle sammenhenger mellom TIMB og ITSEA.

Resultater: Som forventet, på bakgrunn av at barna var plassert tidlig i fosterhjem, fant vi at fosterforeldrene i vårt utvalg i gjennomsnitt skåret nokså høyt på de tre konstruktene vi målte. Dette gjaldt i særlig emosjonell forpliktelse. I tillegg fant vi at fosterforeldrenes emosjonelle investering hang sammen med fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering; mer spesifikt fant vi en statistisk signifikant, negativ samvariasjon mellom fosterforeldrenes emosjonelle forpliktelse og eksternaliserende atferdsvansker hos fosterbarna.

Konklusjon: Høy grad av emosjonell forpliktelse var knyttet til mindre eksternaliserende atferdsvansker hos fosterbarna, og omvendt. Ettersom atferdsvansker er en risikofaktor for brudd i plasseringen, mens emosjonell forpliktelse bidrar til stabilitet, indikerer resultatet at man bør ha uttalt fokus både på barnets atferd og på emosjonell forpliktelse i oppfølgingen av fosterforeldre, for å sikre et mest mulig stabilt oppvekstmiljø for fosterbarna.

Forord

Det er med stor glede og takknemlighet vi leverer fra oss denne oppgaven. Tiden som har gått, fra vi begynte å kode intervjuer i februar, til korrekturlesning på det endelige produktet i oktober, har vært en spennende prosess. Etter hvert som vi har investert tid og krefter, har det vokst fram en eierfølelse og et ekte engasjement for temaet vi har skrevet om. Prosessen har til tider medført utfordringer, og vi skal ikke nekte for at vi til tider har vært slitne og lei. Samtidig har det vært utrolig spennende og givende å få et innblikk i hva det vil si å drive med forskning. De minste barnas utvikling har vært et interesseområde for oss begge gjennom studiet, og å gjøre et dypdykk innenfor dette fagfeltet har vi opplevd som meningsfullt og nyttig for vår faglige utvikling. Når resultatet nå foreligger, er det med stolthet vi kan si: "Dette er hovedoppgaven vår".

Denne oppgaven kunne ikke blitt til uten våre gode veiledere, Heidi Jacobsen, ved Nasjonalt kompetansenettverk for sped- og småbarns psykiske helse ved RBUP Øst og Sør, og Vibeke Moe, ved Psykologisk institutt. Takk til deg, Heidi, for ditt engasjement, dine alltid konstruktive og årvåkne innspill, og ikke minst for at du sa deg villig til å dele av ditt datamateriale. Takk til deg, Vibeke, for dine nyttige og oppmuntrende kommentarer og ditt faglige overblikk. Vi har satt spesielt pris på at dere som veiledere har hatt stor tiltro til oss gjennom hele prosessen, og for at dere har stilt dere så tilgjengelige underveis.

Takk til deg, Anne-Marie Halberg, for ditt milde vesen og uvurderlige hjelp. Vi vil også rette en stor takk til alle fosterforeldrene og fosterbarna i utvalget som har stilt seg til disposisjon for forskningens skyld. Til alle som har heiet på oss underveis, takk. En som fortjener en særlig takk er David, for at du har vist støtte og forståelse i en krevende fase for familielivet. Til slutt vil vi takke hverandre for godt humør, ståpåvilje og gjensidig tillit underveis.

Oslo, oktober 2015

Hilde Brabrand og Solveig Marit Mortensen Liland.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn	2
1.1.1 Begrepsavklaringer	2
1.1.2 Status for små fosterbarn i Norge	2
1.1.3 Relevante aspekter ved tilknytning hos fosterbarn	4
1.2 Emosjonell investering	7
1.2.1 Emosjonell forpliktelse	7
1.2.2 Aksept	8
1.2.3 Bevissthet om innflytelse	9
1.3 Sosio-emosjonell fungering	10
1.3.1 Sosio-emosjonell fungering hos fosterbarn.....	11
1.3.2 En transaksjonell forståelse av sosio-emosjonell utvikling	12
1.3.3 Emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering	14
1.4 Vår studie	15
1.4.1 Problemstilling og hypoteser	16
2 Metode	17
2.1 Datainnsamling	17
2.1.1 Datamaterialet og kontekst.....	17
2.1.2 Ethiske betraktninger	18
2.2 Utvalg	18
2.3 Prosedyre	19
2.4 Instrumenter	20
2.4.1 Fosterforeldrenes emosjonelle investering.....	20
2.4.2 Aksept	20
2.4.3 Emosjonell forpliktelse	21
2.4.4 Bevissthet om innflytelse	21
2.4.5 Koding av TIMB	22
2.4.6 Fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering.....	22
2.4.7 Andre variabler	23
2.5 Statistiske analyser	24
3 Resultater	26

3.1 Innledende analyser	26
3.1.1 Karakteristika ved utvalget	26
3.1.2 "This Is My Baby"-intervju.....	27
3.1.3 Deskriptive opplysninger for ITSEA	29
3.2 Sammenhenger mellom emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering.....	30
3.2.1 Emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering (T1).....	30
3.2.2 Emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering (T2).....	31
3.2.3 Sammenhenger mellom TIMB og aktuelle kovariabler.....	31
3.3 Regresjonsanalyser	32
4 Diskusjon	34
4.1 Faktorer som kan forklare høy grad av emosjonell investering.....	34
4.2 Forholdet mellom emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering.....	39
4.2.1 Emosjonell forpliktelse og eksternaliserende atferd	39
4.2.2 Sammenhenger i ujusterte analyser.....	43
4.3 Metodiske styrker og begrensninger	44
4.3.1 Selvrapportering og semi-strukturert intervju som metode	44
4.3.2 Generaliserbarhet	45
4.4 Implikasjoner	47
4.5 Oppsummering og konklusjon.....	49
Litteraturliste.....	50
Vedlegg / Appendiks.....	62
Vedlegg 1: This Is My Baby Interview	62
Vedlegg 2: Skåringskriterier for "This Is My Baby"-Interview	63

1 Innledning

Å vokse opp uten å være sikker på hvor man hører til, kan skape utrygghet hos et lite barn. Barn som opplever skifte av omsorgsperson, er mer sårbare for skjevutvikling og har større risiko for å utvikle psykiske vansker og atferdsproblemer (Fisher, Bruce, Abdullev, Mannering & Pears, 2011; Rubin, O'Reilly, Luan & Localio, 2007; Ryan & Testa, 2005). To norske studier bekrefter at også fosterbarn her til lands har betydelig høyere forekomst av sosio-emosjonelle vansker enn gjennomsnittet (Havnen, Jakobsen & Stormark, 2009; Lehmann, Havik, Havik & Heiervang, 2013). Som alle andre små barn, er også barn i fosterhjem prisgitt sine nærmeste omsorgspersoner. Betydningen av å ha gode og stabile omsorgspersoner kan vanskelig overvurderes, og dette blir spesielt tydelig for barn som har opplevd brudd med sine nærmeste. Å knytte seg til en ny omsorgsperson kan for mange oppleves som for risikabelt og smertefullt, og fosterbarn viser også oftere tilknytningsvansker enn barn som vokser opp med sine biologiske foreldre (Smyke & Breidenstine, 2009). Ikke desto mindre har fosterbarnet behov for fosterforeldre som er villige til å engasjere seg i barnet, og inngå i en relasjon til barnet som er sunn og trygg, slik at barnet kan føle seg som et fullverdig medlem av familien. Fosterforeldre har derfor en stor og viktig oppgave med å bidra til et utviklingsfremmende oppvekstmiljø for barn som er i en ekstra sårbar situasjon.

Fosterhjems plasseringer representerer på denne måten en ny mulighet for barnet til å komme inn på et positivt utviklingsspor, blant annet innenfor området sosio-emosjonell fungering. Forskning har vist at ulike egenskaper ved foreldrerollen, slik som omsorgspersonens sensitivitet overfor barnet, evnen til å ta barnets perspektiv og den voksnes oppfatning av barnet, spiller inn på barnets sosio-emosjonelle utvikling (for en oversikt, se Rosenblum, Dayton & Muzik, 2009). I tillegg har betydningen av omsorgspersonens emosjonelle investering i barnet blitt framhevet som en viktig faktor i fosterhjemssammenheng (Dozier, Grasso, Lindhiem & Lewis, 2007; Lindhiem & Dozier, 2007). Fokuset for denne hovedoppgaven er derfor å kartlegge et utvalg av norske fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn ved 2-årsalder, og deretter finne ut om denne investeringen har sammenheng med, og eventuelt innvirkning på, barnets sosio-emosjonelle fungering.

1.1 Bakgrunn

1.1.1 Begrepsavklaringer

Emosjonell investering handler i denne sammenhengen om i hvilken grad en omsorgsperson ser på et barn som sitt eget. For å måle fostermødres emosjonelle investering i sine fosterbarn, utviklet Bates og Dozier (1998) et semi-strukturert intervju, This Is My Baby (TIMB). Mødrenes svar på TIMB-spørsmålene ble delt i tre kategorier: mødrenes aksept for barnets individualitet, emosjonell forpliktelse til barnet, og deres egen opplevelse av innflytelse på barnets psykologiske utvikling. Overordnet forsøker man dermed å finne ut av hvorvidt det aktuelle barnet virkelig er "my baby".

Begrepet *emosjonell forpliktelse* har vi hentet fra litteraturen vi bygger på, der det engelske ordet *commitment* blir brukt (Dozier, 2005; Dozier et al., 2007; Dozier & Lindhiem, 2006). Forpliktelsen handler først og fremst om omsorgspersonens forpliktelse overfor barnet, men samtidig rommer begrepet også barnets forventning om hvorvidt han eller hun kan regne med foreldrenes omsorg og beskyttelse i det lange løp (Dozier et al., 2007). Med andre ord er emosjonell forpliktelse ikke bare en indre tilstand hos foreldrene, men også noe som kommuniseres til barnet (Bernard & Dozier, 2011). Begrepsbruken kan framstå som noe forvirrende fordi vi opererer med både emosjonell investering og emosjonell forpliktelse. Innholdet i begrepene er også til dels overlappende, men vi ønsker å gjøre skillet eksplisitt av hensyn til både struktur og meningsdannelse. I overensstemmelse med tidligere litteratur, vil vi i denne oppgaven bruke emosjonell investering som en samlebetegnelse på de tre nøkkelbegrepene i TIMB-intervjuet, der 1) *emosjonell forpliktelse* er det ene, sammen med 2) *aksept* og 3) *bevissthet om innflytelse*.

Sosio-emosjonell fungering handler på den ene siden om sosio-emosjonelle vansker, slik det gir seg utslag i ulike former for eksternalisering (f.eks. impulsivitet eller aggresjon), internalisering (f.eks. angst eller depresjon) og dysregulering (f.eks. søvn eller negativitet) hos barnet. Samtidig er det viktig å understreke at begrepet også omfatter barnets sosio-emosjonelle kompetanse (f.eks. oppmerksomhet eller empati).

1.1.2 Status for små fosterbarn i Norge

Per 31.12.2014 bodde 13460 barn og ungdom i ordinære fosterhjem i Norge (beredskapshjem ikke inkludert). Plassering i fosterhjem er den foretrukne løsningen for barn i Norge, dersom de biologiske foreldrene ikke evner å yte "god nok" omsorg. Det totale antallet fosterbarn i Norge har økt de siste årene, og det samme gjelder antall sped- og småbarn. I 2013 bodde 550

barn fra 0 til 2 år i fosterhjem. Ett år senere, ved utgangen av 2014, var 762 barn i aldersgruppen 0 til 2 år plassert i fosterhjem, noe som utgjør en andel på 5,7%. I gruppen 3 til 5 år var det 1243 barn i fosterhjem, en andel på 9,2% (Statistisk Sentralbyrå, 2015c). Hensikten med å plassere barn i fosterhjem er å sikre barnets beste, slik at barnet får mulighet til å utvikle seg så optimalt som mulig i trygge omgivelser. Dessuten handler det om å ivareta barnets behov for beskyttelse og omsorg (Barnevernloven, 1992 § 4; NOU 2000:12, 2000). Fosterhjemsplassering gir også barnet håp om en stabil oppvekstsituasjon over tid, med mulighet til å etablere gode og utviklingsfremmende relasjoner til fosterforeldrene sine (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013). Ustabile plasseringer og brudd i relasjoner til fosterforeldre har vist at sannsynligheten for uheldig utvikling hos barnet øker (Minty, 1999; Oosterman, Schuengel, Wim Slot, Bullens & Doreleijers, 2007). Derfor er det grunn til å anta at stabile plasseringer og langvarige relasjoner til fosterforeldre vil være beskyttende faktorer i barnets utvikling, og være med på å hindre en potensiell uheldig utvikling hos barnet.

I 2014 ble det gjennomført 368 adopsjoner i Norge, 14 færre enn året før. Det er det laveste registrerte adopsjonstallet siden adopsjonsstatistikken ble laget på 1960-tallet. Av disse var 62 fosterbarn (Statistisk Sentralbyrå, 2015a). Det norske systemet skiller seg markant fra for eksempel det amerikanske, ved at fosterhjemsplasseringene som regel er ment å være langsiktige, og ved det lave antallet adopsjoner av fosterbarn (U.S. Department of Health and Human Services, 2014).

Når et barn tas ut av hjemmet blir det ofte først plassert i beredskapshjem. Et beredskapshjem er et privat hjem som tar imot barn og unge for akutt plassering og korttidsplassering på kort varsel. Beslutningen om midlertidig bosted blir gjerne tatt av hensyn til barnets trygghet, og fordi det ikke er et permanent fosterhjem tilgjengelig. Dessuten er det kanskje ikke avklart hvilke tiltak som skal iverksettes for barnet videre, for eksempel om barnet skal flytte hjem til sine foreldre eller overføres til et fosterhjem (Havik, Hjelmås, Johansson & Jakobsen, 2012). Av barna som bor i beredskapshjem, er 32,1% i gruppen 0 til 5 år. Deretter synker den relative bruken av beredskapshjem, selv om de fleste barn i beredskapshjem er mellom 6 og 12 år (flesteparten i absolutte tall). Dette kan tolkes som en positiv trend mot stabilitet i bostedssituasjonen for de fleste barna, men det indikerer også at mange barn ikke får hjelp de første årene (Tallene gjelder 31.12.2014, hentet fra Statistisk Sentralbyrå, 2015c, og bearbeidet av oss).

I prosessen med å få et nytt og tryggere hjem opplever altså barn brudd i relasjonene til sine nærmeste. Selv om foreldrene ikke har vært i stand til å yte barnet tilstrekkelig

omsorg, vil barnet være knyttet til foreldrene sine. I tillegg vil barnet risikere, på grunn av plassering i beredskapshjem, å oppleve et brudd i relasjonen til beredskapsforeldrene. Med andre ord vil mange barn som vokser opp i fosterhjem, ha opplevd flere brudd i relasjon til sine omsorgspersoner, noe som utgjør en risikofaktor for barnets sosiale og emosjonelle utvikling (Fisher et al., 2011; Rubin et al., 2007; Ryan & Testa, 2005).

1.1.3 Relevante aspekter ved tilknytning hos fosterbarn

I oppgaven tar vi utgangspunkt i et tilknytningsperspektiv på barns sosio-emosjonelle utvikling. John Bowlby regnes som en pionér innen studier av tilknytning. Han benyttet begrepet 'tilknytning' for å beskrive både barnets tilknytningsatferd spesielt i stressende situasjoner (som fremmer tilstedeværelsen av en omsorgsperson), og de følelsesmessige båndene som utvikles mellom barnet og dets primære omsorgspersoner (Bowlby, 1969/82). I stressende situasjoner vil det Bowlby (1969/82) betegnet som tilknytningssystemet aktiveres. Fordi tilknytning blant annet handler om den observerbare atferden til barnet, kan tilknytning defineres som et atferdssystem. I løpet av menneskets evolusjon har dette atferdssystemet fremmet små barns mulighet for å overleve, ved at det minsket risikoen for at de kom på avveie. Barnets tilknytning blir normalt etablert i løpet av andre levehalvår (Bowlby, 1969/82; Smith, 2002; Sroufe, 1996).

Bowlby (1969/82) var opprinnelig mest opptatt av de universelle aspektene ved tilknytning. Mary Ainsworth og hennes medarbeideres forskning (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978) bidro til å dreie fokuset mot individuelle forskjeller i barns tilknytning til sine omsorgspersoner. Den empiriske litteraturen på tilknytningens funksjon har også fokusert nesten utelukkende på individuelle forskjeller i hvordan det lille barnet ber om forsikring når det er stresset, og på foreldrenes tilgjengelighet overfor det stressede barnet. Grovt sett deler man opp i kategoriene trygg og utrygg tilknytningskvalitet. Av hensyn til oppgavens fokus og omfang vil vi ikke gå nærmere inn på de ulike typene tilknytning.

Tilknytningens kvalitet har lenge dominert forskningen på foreldre-barn-dyadens betydning for barns utvikling, og også i forskningen på fosterbarn-fosterforelder-dyadens betydning for fosterbarns utvikling. Longitudinelle studier som har fulgt barn fra spedbarnsalder til tidlig voksenalder, viser at kvaliteten på tidlige tilknytningsrelasjoner ofte får betydning for barnets senere sosiale og emosjonelle fungering, til tross for at hendelser senere i livet modererer denne sammenhengen (Grossmann, Grossmann & Waters, 2005; Sroufe, 2005; Sroufe, Carlson, Levy & Egeland, 1999). Tilknytningskvaliteten ses ofte i

sammenheng med foreldres sensitivitet overfor sine barn. Barnet vil ha en tilknytningsstrategi som har utviklet seg som en følge av hvordan foreldre har respondert, spesielt i stressende situasjoner (McElwain, Booth-LaForce & Kazak, 2006). Bowlbys teori om "indre arbeidsmodeller" (1969/82, 1973, 1980) støtter opp under dette. Teorien hevder at de indre arbeidsmodellene konstituerer en kritisk link mellom tidlige erfaringer og senere mellommenneskelige forhold (Bretherton, 1985; Bretherton & Munholland, 1999; Cassidy, Kirsh, Scolton & Parke, 1996; Sroufe et al., 1999). De indre arbeidsmodellene er en del av et dynamisk representasjonssystem som tillater oss å legge planer, treffe avgjørelser og tolke andres atferd på grunnlag av tidligere samhandlingsmønstre (Bowlby, 1969/82). Dette innebærer at barnet forventer at foreldrene vil oppføre seg omtrent som forrige gang i en liknende situasjon, noe som i sin tur påvirker barnets tilknytningsatferd.

Selv barn som opplever omsorgssvikt, vil nesten alltid ha en form for tilknytning til sine foreldre, mest sannsynlig av dårlig kvalitet (Cicchetti & Barnett, 1991; Cicchetti & Toth, 1995). Når barn plasseres i fosterhjem, vil barnets etablerte tilknytningsstrategi være med på å påvirke utviklingen av relasjonen til fosterforeldrene (Whelan & Marvin, 2010). Barnet har med seg sine indre arbeidsmodeller, og disse påvirker hvordan barnet vil relatere seg til andre mennesker (Whelan & Marvin, 2010). Barnets erfaringer hjemmefra kan gjøre det vanskeligere for en ny omsorgsperson å forstå signalene det gir, for eksempel ved at barnet sender ut villedende signaler som å være stille og innadvendt når det er trist, i stedet for å gråte. Etter hvert som det blir eldre, vil barnet også kunne vise aggresjon eller søke avstand fra omsorgspersonen, når det egentlig ønsker og har behov for nærhet. Motstridende signaler kan være vanskelige å lese, og dette representerer en ekstra utfordring for fosterforeldre (Whelan & Marvin, 2010). Slike utfordringer kan representere en trussel mot å akseptere barnet, se for seg en mulighet for å påvirke barnets utvikling, og opparbeide et ønske om en varig relasjon (Stovall & Dozier, 2000; Stovall-McClough & Dozier, 2004).

Emosjonell forpliktelse, som i vår kontekst hører innunder emosjonell investering, representerer en annen viktig komponent i tilknytningssystemet. Begrepet finner vi allerede i Bowlbys tidlige forskning på 1940-tallet (referert i Dozier & Lindhiem, 2006), men begrepet "forsvant" fra forskningen fordi man så lite variasjon i fenomenet blant biologiske foreldre (Dozier et al., 2007). Emosjonell forpliktelse dreier seg om i hvilken grad en omsorgsperson er motivert til å inngå i et varig forhold med barnet (Bates & Dozier, 1998; Dozier & Lindhiem, 2006). Begrepet har vist seg å være særlig relevant i forbindelse med fosterhjemsomsorg, fordi varige forhold mellom fostermor/-far og -barn ikke er en selvfølge. Dozier et al. (2007) argumenterer for at det er i barnets interesse at fosterforeldrene

"forventer" at forholdet skal vare, uansett hva som faktisk skjer, og at fosterforeldrenes oppførsel gjenspeiler denne forventningen (Dozier & Lindhiem, 2006).

Hvordan henger så emosjonell forpliktelse sammen med tilknytning? Tilknytning blir ofte målt ved hjelp av fremmedsituasjonen (Ainsworth et al., 1978), men det kan være nyttig å reflektere rundt hva denne situasjonen faktisk måler. Gitt at barnets atferd blir observert når han eller hun er stresset og sammen med forelderen, kan vi anta at fremmedsituasjonen måler nettopp det - barnets forventning om å bli trøstet når det er oppskaket. Det vil si at *tilknytningskvaliteten* ikke egentlig er et mål på barnets forventninger om hvorvidt forelderen vil beskytte han eller henne, men heller et mål på barnets forventninger om hvorvidt forelderen vil trøste når barnet er ute av seg (Dozier, 2005). Tilknytningsforskningen har vist at kvaliteten på tilknytningen varierer med foreldrenes oppførsel i stressende omsorgssituasjoner (se f.eks. van IJzendoorn, 1995).

Når det gjelder beskyttelse, er det blant velfungerende foreldre-barn-dyader som regel liten variasjon i foreldrenes emosjonelle forpliktelse overfor barnet sitt (Dozier, 2005). I løpet av et svangerskap gjennomgår foreldre fysiologiske og psykiske forberedelser til å ta imot sitt barn. Fordi spedbarnet er fullstendig avhengig av en omsorgsperson for å overleve, vil en naturlig følge være at biologiske foreldres motivasjon til å inngå i et varig forhold med sine barn, også har en biologisk og psykologisk forankring. En slik forankring bidrar til at den emosjonelle forpliktelsen vil være sterk i de aller fleste biologiske foreldre-barn-dyader (Dozier et al., 2007; Dozier & Lindhiem, 2006).

Fra et psykologisk perspektiv danner mor representasjoner av, og begynner å danne en relasjon til, fosteret i magen. Mors prenatale tilknytning, altså mors emosjonelle forhold til det ufødte barnet, har vist seg å predikere blant annet hennes atferd overfor, og tilknytning til, barnet etter fødselen (Benoit, Parker & Zeanah, 1997). Sett fra et evolusjonsperspektiv er foreldre ikke bare programmert til å beskytte barnet (jf. emosjonell forpliktelse), men også til å respondere på barnets signaler (jf. tilknytningskvalitet).

De fleste foreldre har planer om å oppdra barnet til det klarer seg selv, og forsøk på å forpurre denne planen vil som regel møte stor motstand. De samme foreldrene vil også beskytte barnet mot livstruende farer for enhver pris. De fleste barn kan dermed ta for gitt at foreldrene vil forsørge dem og passe på at de er trygge for farer. Den typiske variasjonen i hvor beskyttende foreldrene er overfor barna (ha sikkerhetsnett på trampolinen, la barna være alene hjemme, bruke hjelm osv.), er sannsynligvis ikke det som får et barn til å føle at foreldrene er, eller ikke er, emosjonelt forpliktet til han eller henne. Dozier (2005) antar at det heller handler om hvorvidt moren vil redde barnet ut av et brennende hus, stille seg foran en

bil eller på andre måter sette sitt eget liv på spill for å redde barnet. Selv om man ofte kan ta denne investeringen eller forpliktelsen for gitt, kan man tenke seg at emosjonell forpliktelse er kritisk i de situasjonene hvor man ser variasjon i foreldrenes vilje til å beskytte barnet. Dozier (2005) går så langt som å si at barnets oppfatning av foreldrenes emosjonelle forpliktelse, er mer grunnleggende for tilknytningen per se enn forventningene om foreldrenes respons til stress.

1.2 Emosjonell investering

Emosjonell investering kan ses på som en paraplybetegnelse for tre kvalitativt forskjellige, men samtidig overlappende konstrukt: emosjonell forpliktelse, aksept og bevissthet om innflytelse. I det følgende vil vi se nærmere på hver av de tre konstruktene.

1.2.1 Emosjonell forpliktelse

Flere faktorer bidrar til en antakelse om at fosterforeldres grad av emosjonell forpliktelse vil variere i større grad enn hva som er tilfelle hos biologiske foreldre. For det første gjennomgår ikke fosterforeldre den samme fysiologiske og psykologiske forberedelsen som biologiske foreldre gjør. Andre faktorer som bidrar til antakelsen om variasjon hos fosterforeldre er: 1) usikkerhet rundt varighet av plassering i fosterhjemmet (Backe-Hansen et al., 2013), 2) antall fosterbarn fosterforeldrene tidligere har hatt omsorg for (Dozier & Lindhiem, 2006), 3) eventuell samværsordning med biologiske foreldre (Sjøvold & Furuholmen, 2015), 4) karakteristikker ved barnet (som alder, atferd og spesielle behov) (Dozier et al., 2007; Dozier & Lindhiem, 2006; Koren-Karie & Markman-Gefen, 2015; Lindhiem & Dozier, 2007) og 5) fosterforeldrenes tidligere erfaringer med å være fosterforeldre (f.eks. om det har vært givende for dem å være fosterforeldre eller ikke) (Dozier, 2005; Dozier & Lindhiem, 2006).

Blant faktorer som påvirker emosjonell forpliktelse hos fosterforeldre, fant Dozier og Lindhiem (2006) at antall tidligere fosterbarn var negativt assosiert med styrken på emosjonell forpliktelse. De fosterforeldrene som hadde hatt omsorg for flere enn sju fosterbarn tidligere, hadde svakere emosjonell forpliktelse til fosterbarnet enn fosterforeldre som hadde hatt omsorg for færre fosterbarn. I samme studie ble det funnet at de fosterforeldrene som hadde omsorg for yngre fosterbarn, forpliktet seg mer emosjonelt enn fosterforeldre som hadde omsorg for eldre barn (Dozier & Lindhiem, 2006).

Noen fosterforeldre vil se fosterbarna helt og fullt som sine egne, mens andre vil være mer likegyldige til forholdet mellom dem selv og fosterbarna (Dozier & Lindhiem, 2006).

Man tenker seg altså emosjonell forpliktelse på en dimensjon som går fra "psykologisk adopsjon" til likegyldighet i forhold til om barnet blir værende i familien eller ikke.

Emosjonell forpliktelse har i de senere årene vært et viktig fokus i forskningen på fosterbarn og fosterforeldre, særlig i studier som undersøker hvordan det går med barn når de flytter i fosterhjem (Dozier et al., 2007).

Fosterforeldres grad av emosjonell forpliktelse har vist seg å predikere stabilitet i fosterbarnets omsorgssituasjon over tid (Dozier & Lindhiem, 2006; Koh, Rolock, Cross & Eblen-Manning, 2014). Dette er et viktig funn fordi stabile plasseringer konsistent har vist seg å predikere en mengde positive utfall for fosterbarn (se f.eks. Aldgate, Colton, Ghate & Heath, 1992; Fisher, Burraston & Pears, 2005; Newton, Litrownik & Landsverk, 2000). For eksempel gjør fosterbarn med en stabil omsorgssituasjon det bedre på skolen (Aldgate et al., 1992) og har færre atferdsvansker (Lindhiem & Dozier, 2007; Newton et al., 2000) enn fosterbarn som opplever flere plasseringer. Omsorgspersonens grad av emosjonell forpliktelse blir derfor en viktig faktor for å sikre fosterbarn et godt omsorgsmiljø og dermed bidra til en helsefremmende utvikling hos fosterbarnet.

Fosterforeldres emosjonelle forpliktelse kommuniseres til fosterbarna enten fosterforeldrene er klar over det eller ei, og kan derfor være med på å påvirke samspillet mellom fosterforeldrene og fosterbarna. I en studie av Bernard og Dozier (2011) ble det funnet en positiv assosiasjon mellom fostermors emosjonelle forpliktelse og hennes uttrykk for glede (delight) i samspill med sine fosterbarn. De fostermødrene som hadde en høy grad av emosjonell forpliktelse, viste altså mer glede i lek med sine fosterbarn enn de fostermødrene som hadde lavere grad av emosjonell forpliktelse. Bernard og Dozier (2011) hevder derfor at glede i samspillet kan være et uttrykk for emosjonell forpliktelse som barna faktisk oppfatter.

1.2.2 Aksept

Det tidlige samspillet med de nærmeste omsorgspersonene har mye å si for hvordan det lille barnet oppfatter seg selv (Bowlby, 1973; Main, Kaplan & Cassidy, 1985). Aksept for at barnet er et eget individ med sin egen vilje og egne behov, er viktig for at barnet skal føle seg elsket. Etter hvert som barnet vokser til, kan det også vise selvstendighet og ha egne meninger som kan gå på tvers av omsorgspersonens ønsker og behov. Hvordan man som voksen velger å møte barnet i slike situasjoner, kan si noe om graden av aksept for barnet.

I TIMB-intervjuet reflekteres graden av aksept i omsorgspersonens beskrivelse av barnet og omsorgsperson-barn-relasjonen. En omsorgsperson som har høy grad av aksept, vil vise dette gjennom å uttrykke positive følelser overfor barnet, vise glede over å ta vare på barnet, og vise respekt for barnets egenart, som for eksempel barnets temperament, personlighet og eventuelle utfordringer.

Barn i fosterhjem står i fare for å utvikle negative oppfatninger av seg selv (Ackerman & Dozier, 2005; Toth, Cicchetti, Macfie, Maughan & Vanmeenen, 2000). Imidlertid kan en relasjon mellom for eksempel fostermor og fosterbarn som er preget av aksept, utgjøre en positiv forskjell. Det å ha en omsorgsperson som aksepterer fosterbarnet for den han eller hun er, ser ut til å være en beskyttelsesfaktor i utviklingen av de negative selv-evalueringene som er typisk for barn som har opplevd brudd med sine nærmeste omsorgspersoner (Ackerman & Dozier, 2005). Bates og Dozier (2002) undersøkte hvordan fostermors tilknytningsstil, og alder ved plassering, påvirket hennes oppfatning av fosterbarnet ved 2-årsalder. De fant at autonome (trygge) mødre skåret høyere på aksept enn andre mødre, målt ved TIMB. Man målte også tilknytningsstil hos barnet, og blant barn plassert før fylte ett år fant man flere trygge barn enn blant barn plassert etter ett-årsalder. Med andre ord betyr dette at fosterbarn plassert før ett-årsalder og med autonome mødre, er de som har størst sannsynlighet for å bli møtt med høy grad av aksept. Å ha en aksepterende omsorgsperson som verdsetter relasjonen med barnet høyt, er assosiert med utviklingen av et selv som er verdifullt og verdt å elske (Ackerman & Dozier, 2005).

1.2.3 Bevissthet om innflytelse

Å innse at ens egne holdninger og handlinger som foreldre har innflytelse på barnet, gjenspeiler en form for refleksjon. Det krever både en evne til å sette seg inn i andres situasjon, altså mentaliseringsevne (Fonagy, Gergely, Jurist & Target, 2002; Fonagy, Steele, Steele, Moran & Higgitt, 1991), og en viss toleranse for ambivalente og smertefulle følelser. Refleksjonsevne setter foreldre bedre i stand til å tolke mening inn i hva det lille barnet prøver å oppnå, for eksempel når det gråter (Fonagy et al., 1991). I TIMB dreier bevissthet om innflytelse seg om fosterforeldrenes tro på at de har innvirkning på fosterbarnets psykologiske utvikling. Lite forskning er gjort på bevissthet om innflytelse og hva slags sosiale konstruksjoner denne dimensjonen henger sammen med. Imidlertid er det noen få studier som knytter bevissthet om innflytelse til sensitiv omsorg (Albus & Bates, 1999, referert i Bates & Dozier, 2002; Grasso, Moser, Dozier & Simons, 2009).

Albus og Bates (1999, referert i Bates & Dozier, 2002) observerte lekesituasjoner med fostermor-barn-dyader, og de fant at bevissthet om innflytelse samvarierte med grad av sensitivitet i samspillet. Høye skårer på bevissthet om innflytelse svarte til høye skårer på sensitivitet, og omvendt (Albus & Bates, 1999, referert i Bates & Dozier, 2002). En nyere hjerneavbildningsstudie, en såkalt Event-Related Potential (ERP)-studie, støtter opp under denne koblingen (Grasso et al., 2009). ERP-mønstre assosiert med økt oppmerksomhet kom til syne når mødre og fostermødre så bilder av sitt eget barn, sammenliknet med andre ansikter. I tillegg korrelerte sene, positive ERP-mønstre, assosiert med enda mer "motivert" oppmerksomhet, med skårer på både bevissthet om innflytelse og aksept, målt ved TIMB. Det vil si at flere hjernestrukturer som assosieres med aktivitet ved positive emosjoner og personlig betydning, var involvert. En mulig forklaring på dette funnet kan være at mødre som erkjenner den påvirkningen mor-barn-forholdet har på barnets psykologiske og emosjonelle utvikling, vil være mer oppmerksomme på barnets skiftende behov. Mødre som skårer høyt på bevissthet om innflytelse, er mer reflekterte rundt barnets behov for omsorg, og vil dermed kanskje tidligere oppdage barnets subtile forsøk på sosialt samspill eller spede signaler for å bli sett (Grasso et al., 2009).

1.3 Sosio-emosjonell fungering

I de tidligste leveårene er barnet avhengig av sine omsorgspersoner til regulering av fysiske, psykiske og emosjonelle behov. Omsorgspersonene er med på å danne grunnlaget for barnets evne til å regulere seg selv (Sroufe, 1996, 2005). Selvregulering er en ferdighet som ligger til grunn for all sosio-emosjonell fungering (Sroufe, 2005). Sped- og småbarnets evne til å regulere stadig mer følelser og behov på egenhånd, utvikles først og fremst gjennom sosialisering og samspill med omsorgspersonene, men etter hvert også med andre viktige personer (Gross & Muñoz, 1995). Gjennom kontakt med andre, blir barnet sosialisert inn i en forståelse av hva de trygt kan føle og gi uttrykk for (Gross & Muñoz, 1995). Videre sosialiseres barnet også inn i de gjeldende normer for hvordan man skal omgås andre (Sroufe, 2005). Den sosio-emosjonelle fungeringen er under utvikling gjennom hele livet, og den sosiale og emosjonelle utviklingen er nært knyttet til hverandre (Gross & Muñoz, 1995; Sroufe, 2005). Kort sagt kan man si at sosio-emosjonell fungering handler om hvordan barnet regulerer, forstår og gir uttrykk for sine egne emosjoner (f.eks. eksternaliserende og internaliserende atferd, samt dysregulering), og om barnets sosio-emosjonelle kompetanse i møte med den sosiale konteksten barnet lever i.

1.3.1 Sosio-emosjonell fungering hos fosterbarn

Å vokse opp i fosterhjem er assosiert med flere risikofaktorer for uheldig utvikling på grunn av negative omsorgserfaringer, som for eksempel ulike former for vanskjøtsel (se f.eks. Christoffersen & DePanfilis, 2009; Kim & Cicchetti, 2006; Špila, Makara, Kozak & Urbańska, 2008). For en mer omfattende oversikt, se Kvello (2010). Derfor er det nærliggende å anta at fosterbarn vil ha dårligere sosio-emosjonell fungering enn barn som ikke har vært i fosterhjemssystemet, noe som også er dokumentert i nyere forskning (Jacobsen, Moe, Ivarsson, Wentzel-Larsen & Smith, 2013; Sullivan, Bennett, Carpenter & Lewis, 2008). I det hele tatt viser en longitudinell norsk undersøkelse at barn som er tatt ut av hjemmet, representerer en sårbar gruppe, også på lang sikt (Clausen & Kristoffersen, 2008). Uten å være for deterministisk, er det viktig å merke seg at de som unge voksne kommer vesentlig dårligere ut enn en sammenligningsgruppe på fire sentrale områder: brutto inntekt, fullført utdanning, sosialhjelp og arbeidsledighet (Clausen & Kristoffersen, 2008).

Små barn som ikke har tilstrekkelig sensitive omsorgspersoner, eller som opplever gjentatte avvisninger fra sine omsorgspersoner, for eksempel ved omsorgssvikt, mishandling eller adskillelse fra sine omsorgspersoner, står i fare for å utvikle lite hensiktsmessige reguleringsstrategier og atferdsmønstre. Selv svært små barn er ofte tilpasningsdyktige til miljøet de vokser opp i, og det er viktig å forstå at barnets oppførsel ofte kan være fordelaktig i forhold til å bevare en relasjon til forelderen. Likevel kan slike strategier og atferdsmønstre være uheldige i andre situasjoner, noe som kan føre til negative konsekvenser for den sosio-emosjonelle utviklingen (Lawrence, Carlson & Egeland, 2006; Lewis, Dozier, Ackerman & Sepulveda-Kozakowski, 2007).

Studier av fosterbarns utvikling viser til blandede funn. Sammenlikninger mellom fosterbarn og grupper bestående av barn som ikke har vært i fosterhjemssystemet, indikerer at fosterbarn står i fare for ikke å følge normalutviklingen og å utvikle vedvarende psykiske vansker og atferdsproblemer (Lawrence et al., 2006). Samtidig er det noen studier som viser at fosterbarn, selv om de ved plassering i fosterhjem viser tegn til skjevutvikling, på noen områder kan ta igjen utviklingen og komme inn på et positivt utviklingsspor (Jacobsen, 2014). Andre studier viser igjen at fosterbarn ikke viser noen tegn til forbedring i sin utvikling sammenlignet med barn utenfor systemet (Leathers, Spielfogel, McMeel & Atkins, 2011; Perkins, 2008)

En metaanalyse utført av Goemans, van Geel og Vedder (2015) så på tidligere longitudinell forskning på fosterbarns utvikling, med fokus på adaptiv fungering og ulike

former for atferd, inkludert internalisering, eksternalisering og rapporterte atferdsvansker i sin helhet. Overordnet viste ikke fosterbarn særlig endring i sin adaptive fungering. Heller ikke for internalisering, eksternalisering og rapporterte atferdsvansker fant man tegn til endring, da disse dimensjonene verken viste økende eller synkende tendenser. Umiddelbart synes disse funnene å kunne tolkes som en positiv utvikling hos fosterbarnet, men studier som hadde en varighet på mer enn ett år viste tendens til negativ utvikling i adaptiv fungering. I tillegg har mange fosterbarn allerede utviklet atferdsvansker når de flytter inn i fosterhjem, og funnene i metaanalysen indikerer dermed at disse atferdsvanskene vedvarer (Goemans et al., 2015).

I og med at mye av forskningen som foreligger er gjort på barn i skolealder og oppover (Goemans et al., 2015; Havnen, Breivik & Jakobsen, 2014), er det viktig å se på eventuelle sammenhenger mellom fosterhjems plassering og utvikling også hos fosterbarn som er i førskolealder (0-6 år). Lloyd og Barth (2011) fant at spedbarn, plassert i fosterhjem før 13 måneders alder, og som fremdeles bodde i fosterhjem ved 66 måneders alder, ikke skilte seg signifikant fra jevnaldrende barn som ble adoptert eller gjenforent med sine biologiske foreldre, på internalisering- og eksternaliseringsskalaen målt med Child Behavior Checklist (CBCL; Achenbach, 1991, 1992). En norsk studie viste imidlertid at små fosterbarn på 2 og 3 år viste signifikant dårligere sosio-emosjonell fungering, målt ved Infant-Toddler Social and Emotional Assessment (ITSEA; Carter & Briggs-Gowan, 2006), enn en sammenligningsgruppe med barn som aldri hadde vært i fosterhjem (Jacobsen et al., 2013).

1.3.2 En transaksjonell forståelse av sosio-emosjonell utvikling

Det finnes mange modeller som tar sikte på å forklare hvordan barns sosio-emosjonelle utvikling skjer. En kanskje særlig relevant modell for forståelsen av utviklingen hos fosterbarn, er transaksjonsmodellen. Transaksjonsmodellen fokuserer på den gjensidige påvirkningen mellom barnet og omsorgspersonen over tid, på den måten at den enes tilstand i neste omgang påvirker den andres tilstand i en kontinuerlig, dynamisk prosess (Sameroff, 2009b; Sameroff & Chandler, 1975). Denne modellen har klare implikasjoner for barns sosio-emosjonelle utvikling. Et eksempel er hvordan foreldrenes reaksjoner (f.eks. frustrasjon overfor et barn som er vanskelig å trøste) på barnets emosjonelle uttrykk former kvaliteten på barnets respons til dem (f.eks. mer uro ettersom barnet reagerer på foreldrenes frustrasjon), som igjen påvirker omsorgspersonen. Omsetting av transaksjonsmodellen til gode forskningsdesign som får tak i alle aspekter ved en transaksjonell tilnærming til utvikling,

kan være utfordrende å få til (Fogel, 2009; Sameroff, 2009a). Forskning på samhandling mellom fosterforeldre og fosterbarn over tid, tenker vi kan være én måte å teste ut transaksjonsmodellen på (Fogel, 2009; Sameroff, 2009a).

Bates og Dozier (2005) fant at autonome (trygge) mødre, over tid forhandlet fram en trygg tilknytning med fosterbarnet sitt, noe som ikke skjedde hos utrygge mødre. Dette støtter opp under et transaksjonelt syn på det gryende forholdet mellom fostermor og -barn, og understreker betydningen av begge parter bidrag inn i relasjonen. Selv om emosjonell investering først og fremst er en kvalitet hos omsorgspersonen (Dozier, 2005; Dozier et al., 2007), er det ofte slik at barn som har opplevd tidlig omsorgssvikt, vil oppføre seg på måter som *ikke* utløser den intuitive kjærlige omsorgen hos foreldrene (Stovall-McClough & Dozier, 2004). Barn som blir utsatt for brudd i relasjonen med omsorgspersonen etter første leveår, tenderer spesielt til å snu seg bort fra omsorgspersonen heller enn å søke dem når de trenger trøst og støtte (Stovall-McClough & Dozier, 2004). Mange av disse barna har allerede utviklet mestringsstrategier for å håndtere stress på egenhånd, og det kan bidra til et uheldig samspillsmønster hvor begge parter avviser hverandre gjensidig.

Flere forskere (Dozier, 2005; Schofield & Beek, 2005a, 2005b) har pekt på rollen barnet spiller når det gjelder fosterforeldrenes atferd, særlig når de har ansvar for eldre barn. For eksempel argumenterer Schofield og Beek (2005b) for at barn som er blitt utsatt for hard oppdragelse, ofte utvikler seg til å bli "warily self-reliant", altså skeptiske og stoler ikke på andre enn seg selv. De er motvillige til å stole på tilgjengeligheten til nye omsorgspersoner, og de responderer ofte på fosterforeldrenes forsøk på å gi annerledes (og bedre) erfaringer, med mistillit og endatil med forakt. I tråd med dette, rapporterer Dozier (2005) at det i hennes studier av små fosterbarn var påfallende hvordan foreldrenes atferd ble påvirket av barnas oppførsel, til tross for at de i utgangspunktet hadde trodd de ville reagere annerledes: Når barna oppførte seg unnvikende, reagerte fosterforeldrene som om barnet ikke trengte dem; og når barnet var motvillig, tenderte fosterforeldrene til å svare med irritasjon.

I lys av den foregående redegjørelsen, er det klart at fosterbarn særlig trenger fosterforeldre som investerer emosjonelle krefter i relasjonen for at de skal utvikle seg godt. Samtidig er det relevant å hevde at de representerer en ekstra utfordrende gruppe for foreldrene å akseptere fullt ut, forplikte seg emosjonelt til og oppleve at de har innflytelse på.

1.3.3 Emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering

Barnet vil sannsynligvis ta med sine indre arbeidsmodeller, som det har dannet på bakgrunn av relasjonen til sine biologiske foreldre, inn i sitt nye fosterhjem. Dette kan føre til at det blir utfordrende å bygge en relasjon mellom fosterforeldre og fosterbarnet. En hypotese er at denne utfordringen vil kunne ha innvirkning på fosterforeldrenes emosjonelle investering i fosterbarnet, noe som igjen kan ha innflytelse på barnets sosio-emosjonelle fungering.

Det er vist sammenhenger mellom omsorgspersoners grad av *emosjonell forpliktelse* og rapporterte mål på fosterbarns problematferd (Lindhiem & Dozier, 2007). I Lindhiem og Dozier (2007) sin studie med fosterbarn i alderen 3-60 måneder og deres fosterforeldre, viste fosterforeldrene høyere grad av emosjonell forpliktelse til fosterbarna som hadde lite atferdsvansker, målt ved CBCL, enn til de fosterbarna som ble rapportert å ha mer omfattende atferdsvansker. Spesielt var dette tilfellet for eksternaliserende atferd og i mindre grad for internaliserende (Lindhiem & Dozier, 2007). Det er imidlertid viktig å merke seg at det ikke er klart om atferdsvansker hos fosterbarnet fører til lavere grad av emosjonell forpliktelse fra omsorgspersonen, eller om lav grad av emosjonell forpliktelse fra omsorgspersonen fører til at fosterbarnet utvikler atferdsvansker.

Forskning indikerer at *aksept* fra omsorgspersonen kan bidra i utviklingen av sosio-emosjonell kompetanse, gjennom påvirkningen av barnets selv-oppfatning (Ackerman & Dozier, 2005; Bernard & Dozier, 2011; Verschueren, Buyck, Marcoen & Dannemiller, 2001). Ackerman og Dozier (2005) målte 5-åringers oppfatning av seg selv ved hjelp av et dukkeintervju, og sammenholdt resultatene med grad av aksept fra omsorgspersonen ved 2-årsalder. De fant at fostermødre som var mer aksepterende overfor barna tidlig i barn-omsorgsperson-relasjonen, hadde fosterbarn som utviklet mer positive selv-representasjoner enn barn med mindre aksepterende mødre. I tillegg var aksept hos omsorgspersonen relatert til kvaliteten på mestringsstrategiene ved separasjon fra omsorgspersonen, på den måten at høyere aksept hos omsorgspersonen var knyttet til effektive løsninger i avskjedssituasjoner. Dette forstår vi som at aksept muligens henger sammen med utviklingen av sosio-emosjonell kompetanse. Verschueren et al. (2001) fant også en sammenheng mellom selv-representasjoner og sosio-emosjonell kompetanse. De fant at 8 år gamle barna som hadde et positivt syn på seg selv, utviste høyere sosio-emosjonell kompetanse enn de barna som oppfattet seg selv på en mer negativ måte.

Noen få studier knytter *bevissthet om innflytelse* til sensitivitet hos omsorgspersonene (Bates & Dozier, 2002; Grasso et al., 2009). Sensitiv omsorg er relatert til mer sofistikerte

sosiale ferdigheter i tidlig barndom (Burchinal, Roberts, Zeisel, Hennon & Hooper, 2006). Viktige sosiale ferdigheter som selvkontroll, forhandling og samarbeid, altså viktige komponenter i sosio-emosjonell kompetanse, oppøves hos barnet når foreldrene viser sensitiv omsorg. Derimot vil barn som opplever høy grad av hard og inkonsistent oppdragelse, øke risikoen for både internaliserende og eksternaliserende problemer (se f.eks. Chang, Schwartz, Dodge, McBride-Chang & Parke, 2003). Mål på bevissthet om innflytelse kan dermed muligens gi noen indirekte indikasjoner på sosio-emosjonell fungering. Her er det imidlertid behov for mer forskning for å kunne si noe om direkte sammenhenger.

Samlet sett er det plausibelt å anta at alle de tre konstruktene, emosjonell forpliktelse, aksept og bevissthet om innflytelse, vil være viktig for barnets sosio-emosjonelle fungering. Imidlertid har fokuset først og fremst vært på emosjonell forpliktelse (Dozier et al., 2007; Lindhiem & Dozier, 2007). Det er rapportert lite om direkte sammenhenger mellom de to andre konstruktene og ulike deler av barnets sosio-emosjonelle fungering. Det er også viktig å påpeke at de ulike sidene av emosjonell investering til en viss grad griper over i hverandre, og at det derfor ikke er vanntette skott mellom dem. Tatt i betraktning de fåtallige studiene som har publisert mål på aksept og bevissthet om innflytelse, framstår sammenhengene som noe uklare. Med andre ord kan vi ikke utelukke at sosio-emosjonelle utfall som tilsynelatende henger sammen med for eksempel bevissthet om innflytelse, like gjerne henger sammen med aksept, og vice versa.

1.4 Vår studie

Det er så vidt vi vet, ikke rapportert om studier der alle tre konstruktene fra TIMB er inkludert i analyser for å se på fosterbarns utvikling. For eksempel har Lindhiem og Dozier (2007), ved å vise til Dozier og Lindhiem (2006), ekskludert mål på aksept og bevissthet om innflytelse som sentrale for å kunne se på utfall i studier av fosterbarn. En slik ekskludering gjøres uten god begrunnelse (Dozier & Lindhiem, 2006; Lindhiem & Dozier, 2007). Samtidig foreligger det lite forskning på betydningen av spesielt fosterforeldres aksept og bevissthet om innflytelse for fosterbarns utvikling. I tillegg er aksept, emosjonell forpliktelse og bevissthet om innflytelse, innenfor TIMB, tre a priori distinkte begreper. På bakgrunn av redegjørelsen i de foregående kapitlene, er det grunn til å tro at aksept og bevissthet om innflytelse, sammen med emosjonell forpliktelse, kan ha sammenheng med fosterbarns utvikling og sosio-emosjonelle fungering. Derfor vil vi inkludere mål på aksept og bevissthet om innflytelse i vår studie.

1.4.1 Problemstilling og hypoteser

Den foreliggende studien har som overordnet hensikt å bidra til økt kunnskap om norske fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn. Ut ifra dette ønsker vi å besvare følgende problemstilling: Er det sammenheng mellom fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn ved 2-årsalder og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering ved 2- og 3-årsalder? I vår undersøkelse av denne problemstillingen opererer vi med følgende hypoteser:

1. På bakgrunn av at fosterbarna gjennomsnittlig ble plassert tidlig i det aktuelle fosterhjemmet, vil fosterforeldrene vise høy grad av emosjonell investering (aksept, emosjonell forpliktelse og bevissthet om innflytelse) i sine fosterbarn.
2. I de tilfeller der fosterforeldre viser høy grad av emosjonell investering i sine fosterbarn, vil det bli rapportert om mindre problematferd (eksternalisering, internalisering og dysregulering) og høyere sosio-emosjonell kompetanse hos fosterbarnet. Motsatt, vil det i de tilfeller der fosterforeldre viser lav grad av emosjonell investering, rapporteres om mer problematferd og lavere sosio-emosjonell kompetanse hos fosterbarnet.

2 Metode

2.1 Datainnsamling

2.1.1 Datamaterialet og kontekst

Våre data er hentet fra materiale som ble samlet inn i forbindelse med Heidi Jacobsens doktorgradsavhandling, "Foster care - an opportunity for young children: A longitudinal and prospective study of foster children's attachment and development". Jacobsen (2014) har i sin avhandling undersøkt små fosterbarns tilknytning til sine fosterforeldre og deres kognitive og sosio-emosjonelle utvikling, sett opp mot en sammenligningsgruppe med barn som bor med sine biologiske foreldre. Et hovedfunn hos Jacobsen (2014) når det gjelder sosio-emosjonell fungering, var at fosterbarna viste dårligere regulering og lavere kompetanse ved 2- og 3-årsalder enn barna i sammenligningsgruppen, og det ble rapportert om mer eksternaliserende atferd ved 3-årsalder. Med unntak av en statistisk signifikant økning i internaliserende atferd, ble det imidlertid ikke rapportert om økning i sosio-emosjonelle vansker hos fosterbarna fra 2- til 3-års alder. Fosterforeldrene rapporterte dessuten om høyere sosio-emosjonell kompetanse ved 3 år enn ved 2 år. Selv om fosterbarna viste mer sosio-emosjonelle vansker enn sammenligningsgruppen, var skårene deres på gruppenivå innenfor de aldersrelaterte normene, både ved 2 og 3 år. Samtidig viser resultatene at fosterbarna utviklet sosio-emosjonell kompetanse i den grad at de nesten signifikant "tok igjen" sine jevnaldrende ($p = .055$) (Jacobsen, 2014).

Den foreliggende hovedoppgaven bygger videre på noen av resultatene i doktorgradsavhandlingen til Heidi Jacobsen. Vi vil se på om det er en sammenheng mellom fosterforeldrenes emosjonelle investering og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering, og om fosterforeldrenes emosjonelle investering henger sammen med fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering over tid. For å kunne gjøre dette fikk vi tilgang til 60 "This Is My Baby"-intervjuer (TIMB), utført med fosterforeldrene da fosterbarna var rundt 2 år gamle. TIMB-intervjuene ble kodet med henblikk på Aksept (Acceptance), Emosjonell forpliktelse (Commitment) og Bevissthet om innflytelse (Awareness of Influence) (Bates & Dozier, 1998). I tillegg fikk vi tilgang til datamaterialet som handlet om fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering. Grunnlaget for disse dataene ble samlet inn ved bruk av selvrapporing, *Infant-Toddler Social and Emotional Assessment* (ITSEA; Carter & Briggs-Gowan, 2006). ITSEA ble utfylt av fosterforeldrene da fosterbarnet var 2 og 3 år. Fordi TIMB er utviklet med den hensikt å intervju fosterforeldre, foreligger det ikke slike

intervjuer fra sammenligningsgruppen, og vi har derfor ikke noen sammenligningsgruppe i vår studie.

2.1.2 Etiske betraktninger

Forskning på sårbare grupper som ikke har mulighet til å gi informert samtykke selv, reiser etiske problemstillinger. Små barn er avhengige av at foreldrene deres tar valg som er til det beste for dem. I saker hvor barnevernet har overtatt omsorgen for barnet, er relasjonen med de biologiske foreldrene ofte komplisert, og det samme er spørsmålet rundt informert samtykke. Hvorvidt fosterbarn skal delta i studier som vår, gjør dermed etikken ytterst relevant. Det er flere utfordringer knyttet til informert samtykke fra foreldre som står i fare for å miste, eller har mistet, omsorgen for sine barn. Samtidig er fosterbarn en ekstra sårbar gruppe, og det er viktig å kunne undersøke faktorer som kan bidra til best mulige oppvekstvilkår for denne gruppen barn. For å gjennomføre den opprinnelige studien ble det gitt en spesiell tillatelse av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet til å inkludere fosterbarna uten skriftlig informert samtykke fra de biologiske foreldrene. Før fosterforeldrene ga sitt informerte samtykke, ble de kontaktet med tilbud om informasjon om studien, etter at barnevernet først hadde samtykket til at barnet kunne delta. Slik håpet man også å ivareta fosterforeldrenes interesser.

Studien ble gjennomført i henhold til Helsinki-deklarasjonens etiske retningslinjer. På forhånd ble studien godkjent av Regional komité sør-øst for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og Personvernombudet for forskning (NSD). All informasjon ble behandlet konfidensielt, i tråd med kriteriene til REK og NSD. Fosterforeldrene og barnevernet ble informert om både metodene som skulle brukes og formålet med studien. Både fosterforeldrene og barnevernets saksbehandler undertegnet skriftlig samtykkeerklæring med mulighet for å trekke seg fra studien når som helst. Ingen godtgjørelse for deltakelse ble gitt, med unntak av reisepenger og en leke til barnet som deltok.

2.2 Utvalg

Deltakerne i den opprinnelige studien besto av 60 fosterbarn og deres fosterforeldre. Ved tidspunkt én (T1) var fosterbarna 2 år, og ved tidspunkt to (T2) var de 3 år gamle. For å delta i studien måtte barnet ha bodd hos den aktuelle fosterfamilien i minst to måneder. Av praktiske grunner ble det også satt som et kriterium at omsorgspersonene måtte forstå og snakke norsk. Et eksklusjonskriterium var alvorlig fysisk eller psykisk utviklingshemming

hos barnet. Rekrutteringen ble gjort over hele landet i løpet av 2009 og 2010, og kjønnsfordelingen blant fosterbarna ved T1 viste en hovedvekt av gutter (60%). Brorparten av barna var etnisk norske (77%), og ni av barna var født premature. Årsakene til plassering utenfor hjemmet var i all hovedsak manglende omsorgsevne hos foreldrene og/eller rusmisbruk.

De fleste barna hadde opplevd to plasseringer ved at de hadde vært innom beredskapshjem før de kom til fosterfamilien, men mange kom også direkte i fosterhjem ($n = 19$). Ingen av barna hadde bodd hos mer enn én fosterfamilie, og i vårt utvalg var alle barna plassert med intensjon om langtidsplassering. Med andre ord hadde mange barn erfaring med å flytte fra sine nærmeste omsorgspersoner to ganger, mens en del kun hadde ett brudd i relasjonen til omsorgspersonen bak seg. To tredeler av barna ($n = 40$) ble flyttet fra sine biologiske foreldre før de var 6 måneder, 43¹ barn flyttet inn til fosterfamilien sin innen de fylte ett år og 17¹ barn ble plassert i fosterhjem etter 12 måneders alder. På grunn av kriteriet om å ha bodd to måneder hos fosterfamilien før de fikk delta i studien, var ingen av barna i utvalget plassert etter fylte 2 år.

Alle fosterfamiliene hadde to foreldre, og hovedomsorgspersonen var oftest mor. Hoveddeltaker, som ble valgt ut fra hvem av fosterforeldrene barnet var mest sammen med og sterkest knyttet til, var i de fleste tilfeller fostermor ($n = 55$). Bare åtte av fosterfamiliene rapporterte om tidligere erfaring som fosterforeldre, og 35% av fosterforeldrene hadde ingen egne barn. De aller fleste fostermødrene (88%) og fosterfedrene (86%) hadde likevel forberedt seg som fosterforeldre ved å delta på PRIDE (Parent Resource Information Development Education) -kurs før de ble antatt som fosterhjem (Jacobsen, 2014).

2.3 Prosedyre

Alle fosterforeldrene og deres fosterbarn ble rekruttert gjennom barneverntjenesten. Etter å ha signert informert samtykkeskjema, skjedde innhenting av data i form av intervjuer (TIMB) og ved hjelp av spørreskjemaer (ITSEA). Den av fosterforeldrene som ble definert som hoveddeltaker, det vil si den som enten selv definerte seg som hovedtilknytningsperson og/eller var mest sammen med barnet, fungerte som informant i intervjuet. Intervjuene ble foretatt av Heidi Jacobsen på en poliklinikk eller i et liknende lokale i familiens nærmiljø. Spørreskjemaet ble fylt ut hjemme eller i klinikk, med begge foreldrene som informanter.

¹ Tallene i denne oppgaven er noe korrigeret i forhold til tallene i Heidi Jacobsens doktorgradsavhandling

Datainnsamlingen skjedde ved to tidspunkt, T1 (da barnet var 2 år) og T2 (da barnet var 3 år) (Jacobsen, 2014). Både TIMB og ITSEA ble utført ved begge tidspunktene. Ved T2 var fosterbarnet til stede under intervjuet, noe som bidro til dårligere kvalitet sammenliknet med T1, da hoveddeltaker ble intervjuet uten fosterbarnets tilstedeværelse. Intervjuene fra T2 var heller ikke transkribert, men de fantes på lydfil. Å transkribere intervjuene ble sett på som et for omfattende arbeid for denne oppgaven. Med i vurderingen var også et funn av Lindhiem og Dozier (2007), som fant at fosterforeldrenes skårer på TIMB var stabile over en 11-måneders periode. Selv om det ville vært interessant å ha data fra TIMB ved T2 med i videre analyser, valgte vi på grunn av kvalitetssikring av studien vår og tidligere nevnte funn hos Lindhiem og Dozier (2007), ikke å ta disse med i vårt arbeid.

2.4 Instrumenter

2.4.1 Fosterforeldrenes emosjonelle investering

“This Is My Baby”-intervjuet (TIMB) er et fem til femten minutters langt semi-strukturert intervju som utforsker omsorgspersonens relasjon til sitt fosterbarn (Bates & Dozier, 1998). Intervjuet tar sikte på å tappe de tre konstruktene Aksept, Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse. For vårt utvalg i sin helhet var korrelasjonene mellom Aksept og Emosjonell forpliktelse $r = .67$, Aksept og Bevissthet om innflytelse $r = .62$ og Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse $r = .53$. Intervjuet består av ni standardiserte spørsmål, for eksempel “Kan du beskrive (navn)s personlighet?” og “Hvor mye ville du savne (navn) hvis hun/han måtte flytte fra deg?”. TIMB-skalaene har vist validitet knyttet til andre relasjonelle mål, og også mål på utfall knyttet til foreldre-barn-relasjonen (Bates & Dozier, 2002; Lindhiem & Dozier, 2007). Dozier og Lindhiem (2006) fant i tillegg at lengden på plassering i fosterhjem kan predikeres ut fra omsorgspersonens grad av emosjonell forpliktelse, målt ved TIMB, noe som ifølge forfatterne tilsier at TIMB har en viss prediktiv validitet. Nedenfor følger en redegjørelse for de tre ulike konstruktene.

2.4.2 Aksept

Aksept er operasjonalisert til å handle om i hvilken grad omsorgspersonen uttrykker positive følelser overfor barnet, viser glede over å ta vare på barnet og respekt for barnets egenart. Høye skårer på Aksept blir gitt ved konsistente positive beskrivelser av barnet, få indikasjoner på irritasjon over barnets behov eller væremåte, og et overbevisende inntrykk av at omsorgspersonen liker å være forelder for dette barnet. Lave skårer på Aksept blir gitt der

omsorgspersonen gir overveiende negative beskrivelser av barnet, klager over barnet, og der tydelige tegn til frustrasjon over barnet kommer fram. Det mest relevante spørsmålet å kode Aksept ut fra er: “Kan du beskrive (navn)s personlighet?”

2.4.3 Emosjonell forpliktelse

Emosjonell forpliktelse handler om i hvilken grad omsorgspersonen ser på barnet som sitt eget så lenge barnet er plassert hos han/henne, tillater seg å bli emosjonelt knyttet til barnet, bidrar med fysiske eller emosjonelle ressurser for å bidra til barnets utvikling, og gir et klart inntrykk av at det er viktig å være forelder for nettopp dette barnet. Høye skårer på Emosjonell forpliktelse blir gitt der omsorgspersonen ytrer et sterkt ønske om å være forelder for det aktuelle barnet for alltid, gir uttrykk for at hun/han vil savne barnet dypt hvis barnet måtte flytte, og der omsorgspersonen tydelig har “psykologisk adoptert” barnet. Motsatt, blir lave skårer gitt der omsorgspersonen er likegyldig til hvorvidt barnet blir værende hos henne/han, der omsorgspersonen bevisst begrenser det emosjonelle båndet til barnet, eller der omsorgspersonen først og fremst ser på barnet som en inntektskilde eller en uvelkommen gjest. De mest relevante spørsmålene å kode Emosjonell forpliktelse ut fra er: “Ønsker du noen gang at du for alltid kunne være forelder for (navn)?” og “Hvor mye ville du savne (navn) hvis han/hun måtte flytte?”

2.4.4 Bevissthet om innflytelse

Bevissthet om innflytelse handler om i hvilken grad omsorgspersonen er seg bevisst hvordan relasjonen til barnet påvirker barnet både i nåtid og i fremtid. Nøkkelkonseptet i Bevissthet om innflytelse er i hvilken grad omsorgspersonen fokuserer på psykologiske, sosiale og affektive følger av relasjonen og ønsker for barnet, sammenliknet med konkrete følger av relasjonen eller oppnåelse av fysiske mål. Høye skårer på Bevissthet om innflytelse blir gitt der omsorgspersonen erkjenner at relasjonen til barnet har en viktig psykologisk og affektiv komponent, der påvirkningen blir beskrevet som et forsøk på å få barnet til å føle seg verdsatt eller trygt, der fokuset er på utvikling av aldersadekvate psykologiske utviklingsoppgaver, og der omsorgspersonen innser at hennes/hans relasjon til barnet vil kunne påvirke barnets evne til å inngå i stabile relasjoner senere i livet. Lave skårer blir gitt der omsorgspersonen først og fremst fokuserer på konkrete mål i livet (for eksempel utviklingsmessige milepæler eller jobb/utdanning), der svarene som blir gitt er generelle og lite gjennomtenkte for nettopp dette barnet, eller der omsorgspersonen ikke tror at hennes/hans relasjon har noen betydning for

barnet videre i livet. De mest relevante spørsmålene for å kode Bevissthet om innflytelse er: “Hvordan tror du din relasjon til (navn) påvirker henne/han akkurat nå?”, “Hvordan tror du din relasjon til (navn) vil påvirke han/henne på lang sikt?”, “Hvilke ønsker har du for (navn) akkurat nå?” og “Hvilke ønsker har du for (navn) i fremtiden?”

2.4.5 Koding av TIMB

Etter å ha satt oss inn i skåringsmanualen og diskutert forståelsen av de ulike konstruktene, gjennomførte vi øvelser på koding av intervjuer som tidligere var gjort med norske beredskapsforeldre, under veiledning av Heidi Jacobsen. Vi tok så en standard reliabilitetstest som består av 20 intervjuer, der vår reliabilitet ble målt opp mot standarden til forskningsgruppen til Mary Dozier, som blir ansett som ekspertkodere. Etersom reliabilitetstesten består av amerikanske intervjuer, fikk vi, uten å vite de faktiske skårene, noe tilbakemelding på de første fem intervjuene. Dette var for å forebygge eventuelle feilkodinger på grunn av annet språk. Vi oppnådde tilstrekkelig god reliabilitet (tallene representerer våre individuelle resultater) med en intraklasse-reliabilitet (single measure) på Emosjonell forpliktelse: .91-.94, Aksept: .83-.85 og Bevissthet om innflytelse: .87-.92.

De 60 TIMB-intervjuene var tatt opp på lydfil og allerede transkribert. Imidlertid ble to intervjuer transkribert av oss. Alle intervjuene ble dobbeltkodet av oss, uten at vi visste om hverandres vurderinger. Aksept, Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse ble kodet på en Likert-skala fra 1 til 5, inkludert halvskårer (f.eks. 2,5). Intraklasse-korrelasjonen (single measure) for vår interrater-reliabilitet var på Aksept: .86, Emosjonell forpliktelse: .90 og Bevissthet om innflytelse: .83. Intraklasse-korrelasjonen ble vurdert til å være godt innenfor akseptable nivåer, i henhold til kriterier for vurdering av interrater-reliabilitet (Cicchetti, Butcher & Nelson, 1994; Cicchetti & Sparrow, 1981; Fleiss, 1981). I videre analyser brukte vi gjennomsnittet av skårene, slik at resultatet ble en 17-punkts skala (fra 1 til 5, med intervaller på 0,25) (Lindhiem & Dozier, 2007).

2.4.6 Fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering

Infant-Toddler Social and Emotional Assessment (ITSEA) er et spørreskjema utviklet for barn i alderen 12 til 36 måneder, som består av 166 testledd. Disse leddene danner grunnlaget for å operasjonalisere barns sosio-emosjonelle fungering i form av fire domener:

Eksternalisering, Internalisering, Dysregulering og Kompetanse. Domenet Eksternalisering består av delskalaene aktivitet/impulsivitet, aggresjon/trass og aggresjon mot andre barn.

Under Internalisering kommer delskalaene depresjon/tilbaketrekning, generalisert angst, separasjonsangst og hemninger for nye stimuli. Dysreguleringsdomenet har følgende fire delskalaer: søvn, negativ emosjonalitet, spising og sansesensitivitet. De fem Kompetansedelskalaene er: føyelighet, oppmerksomhet, imitering/lek, mestringsmotivasjon, empati og prososiale relasjoner til andre barn (Carter & Briggs-Gowan, 2006).

Skårene på ITSEA regnes om til T-skårer med et gjennomsnitt på 50 og standardavvik (SD) på 10. Det vil være bekymring for barnets atferd (eksternalisering, internalisering og dysregulering) dersom T-skårene ligger mer enn 1,5 SD over gjennomsnittet, og motsatt for sosio-emosjonell kompetanse. Fosterforeldrene i vårt prosjekt fylte ut ITSEA både ved T1 og T2, og ved T2 hadde noen av barna nettopp fylt 3 år. Normene for 36 måneder ble da brukt. Fordi norske normer foreløpig ikke finnes, ble amerikanske normer benyttet.

Forfatterne av ITSEA hevder at instrumentet har akseptabel reliabilitet og validitet (Carter & Briggs-Gowan, 2006; Carter, Briggs-Gowan, Jones & Little, 2003). Det amerikanske normgrunnlaget består av 600 barn. ITSEA har vist en tilfredsstillende indre konsistens, med Cronbachs alfa på .82 – .90 for de fire domenene og .69 – .85 for delskalaene. Korrelasjonskoeffisienter mellom ITSEA og Child Behavior Checklist (CBCL) på .57 – .85 tyder på god begrepsvaliditet (Carter et al., 2003). Våre deltakere brukte en mye brukt norsk utgave av testen, oversatt av Lars Smith. De psykometriske egenskapene til den norske testen er ikke dokumenterte, så man kan stille spørsmålstegn ved i hvilken grad resultatene er pålitelige og gyldige i vårt utvalg (Kornør & Olafsen, 2011). Vi kunne ha regnet ut Cronbachs alfa på dataene, men da dette ikke var gjort hos Jacobsen (2014), valgte vi å følge dette.

2.4.7 Andre variabler

I datamaterialet fikk vi også tilgang til annen informasjon som kunne være relevant for vår studie. Dette var informasjon som handlet om hvorvidt fosterforeldrene hadde tidligere erfaring som fosterforeldre, hvor mange fosterbarn de for tiden hadde ansvar for, fosterbarnets alder ved plassering i det aktuelle fosterhjemmet og hvor lenge barnet hadde vært i det aktuelle fosterhjemmet. I tillegg forelå det opplysninger om fosterforeldrenes alder, inntekt og utdanning. De sistnevnte opplysningene ble inkludert i de statistiske analysene for å gi oss relevant informasjon om den sosio-økonomiske konteksten fosterbarna vokser opp i.

2.5 Statistiske analyser

Forut for de statistiske analysene våre beskrev vi utvalget vårt ved bruk av deskriptive undersøkelser. Deretter undersøkte vi fordelingen av TIMB-skårene, for å se om skårene hadde god nok fordeling til å kunne gå videre med parametriske analyser. For å vurdere fordelingen brukte vi histogrammer samt opplysninger om skjevhet (skewness) og kurtosis. Skjevheten ga informasjon om symmetrien til fordelingen, og kurtosis sa noe om spissheten til fordelingen (Kim, 2013). Videre gjorde vi en z-test av normaliteten i fordelingen, basert på z-skåren til skjevheten og kurtosis.

Den ujusterte sammenhengen mellom fosterforeldrenes emosjonelle investering (TIMB) og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering (ITSEA) ble undersøkt ved at vi benyttet en korrelasjonsanalyse; Pearsons r . Korrelasjonsanalysen ble også benyttet for å se på korrelasjonen mellom de uavhengige variablene i TIMB (Aksept, Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse). Ved svært høy korrelasjon ($r > .70$) vil det være en kolinearitet, noe som indikerer at variablene måler det samme underliggende konstrukt (Tabachnick & Fidell, 2014). Vi undersøkte også ujusterte sammenhenger mellom TIMB-konstruktene og aktuelle kovariabler. For å finne hvilke kovariabler vi skulle inkludere i en slik korrelasjonsanalyse har vi gjort en teoretisk utvelgelse, basert på tidligere empiri (Bordens & Abbott, 2008; Dozier & Lindhiem, 2006). Følgende kovariabler ble inkludert: fosterbarnets alder ved plassering i det aktuelle fosterhjemmet, hoveddeltakers alder, tidligere erfaring som fosterforeldre, hoveddeltakers utdanning og samlet inntekt.

Til sist benyttet vi justerte analyser for å undersøke om det forelå en sammenheng mellom fosterforeldrenes emosjonelle investering i sitt fosterbarn og fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering. Her benyttet vi hierarkisk multipel regresjonsanalyse, med TIMB-variablene som prediktorvariabler og ITSEA-variablene som utfallsvariabler. På grunn av lite utvalg og dermed lav styrke, var det begrensninger for hvor mange variabler vi kunne inkludere som kontrollvariabler i regresjonsanalysene (Field, 2005). I de justerte analysene kontrollerte vi derfor for de tidligere nevnte kovariablene.

Hoveddeltaker var i de fleste tilfeller fostermor ($n = 55$). For å unngå støy i analysene som kunne skyldes eventuelle kjønnsforskjeller, valgte vi å utelate de tilfellene hvor fosterfar var hoveddeltaker ($n = 5$) i videre korrelasjonsanalyser og regresjonsanalyser. Vi hadde tre tilfeller av missing for ITSEA ved T1, og tre tilfeller av missing ved T2. Disse ble derfor utelatt fra analyser knyttet til henholdsvis T1 og T2, noe som førte til at vi fikk et noe mindre utvalg ($n = 52$ ved T1 og $n = 49$ ved T2).

Alle analysene er gjort i IBM SPSS, versjon 22. Analysene er utført av den foreliggende oppgavens forfattere.

3 Resultater

I det følgende kapitlet vil resultater som besvarer denne oppgavens problemstilling og hypoteser, bli presentert. Vi tar først for oss deskriptive opplysninger om utvalget, for å gi et bilde av fosterbarnets sosio-økonomiske oppvekstvilkår. Deretter vil vi presentere deskriptive opplysninger fra de måleinstrumentene vi har benyttet, før vi til sist ser på sammenhenger mellom fosterforeldrenes emosjonelle investering i fosterbarnet og barnets sosio-emosjonelle fungering.

3.1 Innledende analyser

3.1.1 Karakteristika ved utvalget

Som vist i tabell 1, var det stor variasjon i hvor lenge fosterbarna hadde vært plassert i det aktuelle fosterhjemmet. Ved første testtidspunkt hadde noen vært i det aktuelle fosterhjemmet i nesten 2 år, mens noen kun hadde vært der i tre måneder. Husholdningsinntekten til de aktuelle fosterhjemmene viste stor spredning, der laveste inntekt var mer enn 400 000 kroner under gjennomsnittet i utvalget, og høyeste inntekt lå 400 000 kroner over gjennomsnittet. Samtidig lå den gjennomsnittlige husholdningsinntekten rundt gjennomsnittet for forventet inntekt til en familie med to barn (Statistisk Sentralbyrå, 2015b). Over halvparten av fostermødrene var i 30-årene (53.9 %), et fåtall i 20-årene (9.6%) og de resterende fostermødrene var i 40-årene (36.5 %). Fosterfedrene var i hovedsak i 30- og 40-årene (hhv. 46.2 % og 51.9 %), og bare én fosterfar var 50 år (3.7 %).

Tabell 1. *Karakteristika ved utvalget.*

Variabel	Mean (SD)	Min - Max
Barnets alder ved plassering (mnd)	8.3 (5.9)	0 – 22
Barnets alder T1 (mnd)	23.3 (0.6)	22 – 25
Lengde plassering T1 (mnd)	15.8 (5.8)	3 – 24
Fostermors alder T1 (år)	37.7 (5.4)	24 – 49
Fosterfars alder T1 (år)	39.8 (5.2)	30 – 50
Barnets alder T2 (mnd)	35.2 (0.4)	34 – 36
Lengde plassering T2 (mnd)	27.9 (6.1)	14 – 36
Husholdningsinntekt (1000 NOK)	770 (176)	360 – 1208

Som vist i tabell 2, hadde fosterforeldrene oftest ikke skolegang utover videregående skole. Samtidig hadde flere fostermødre høyere utdanning enn fosterfedrene (hhv. 55.8 og 36.6 %). Et fåtall av fosterforeldrene hadde bare fullført grunnskoleutdanning ($n = 8$)

Tabell 2. Utdanning fosterforeldre.

	Fostermor		Fosterfar	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Ungdomsskole	2	3.8	6	11.5
Videregående	21	40.4	27	51.9
2-3 år fulltid etter videregående	12	23.1	7	13.5
Mer enn 4 år fulltid etter videregående	17	32.7	12	23.1

3.1.2 "This Is My Baby"-intervju

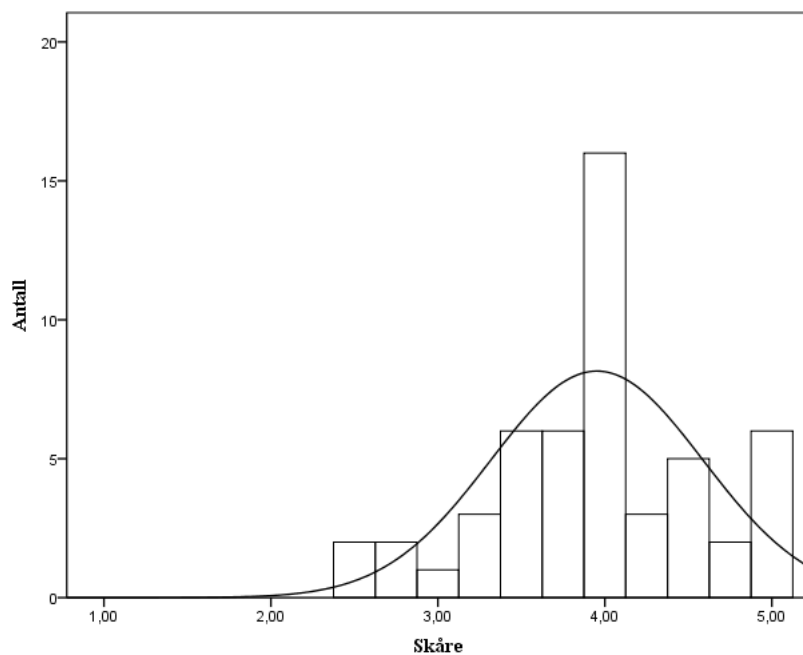
Som det fremgår av tabell 3, benyttet vi oss ikke av hele skalaen da vi kodet TIMB, og de fleste skårer lå noe over gjennomsnittet. Tilsynelatende var det en skjevhet i skårene på skalaene i TIMB. I en normalfordeling ville z -skåren for skjevhet og kurtosis være lik null (Field, 2005; Kim, 2013), og for et utvalg på vår størrelse ville grenseverdien for z -skårene være lik 1.96 (Kim, 2013). En z -skåre over grenseverdien ville indikere at TIMB-skårene ikke var normalfordelte. Ved omregning til z -skårer viste Emosjonell forpliktelse en statistisk signifikant skjevhet (z -skåre > 1.96 , $p < .05$). Aksept og Bevissthet om innflytelse hadde ikke statistisk signifikant skjevhet (z -skårer < 1.96 , $p < .05$) (Kim, 2013). Kurtosis (spissheten) var ikke statistisk signifikant for noen av skalaene i TIMB (z -skårer < 1.96 , $p < .05$) (Kim, 2013). Som vist av figur 1-3, ble histogrammene for TIMB-skalaene tatt med for å få en visuell framstilling av skårenes fordeling. Emosjonell forpliktelse lå generelt høyere enn Aksept og Bevissthet om innflytelse. På face value viste Emosjonell forpliktelse mest skjevhet, og Bevissthet om innflytelse viste mest tendens til normalfordeling.

I vurderingen av skjevheten i utvalget tok vi også med at vi hadde med psykologiske fenomener å gjøre, noe som er vanskelig å måle med absolutte tallverdier. Samtidig var skjevheten for samtlige av variablene i TIMB $< \pm 1$, noe som indikerte at vi kunne gå videre med parametriske tester (Field, 2005).

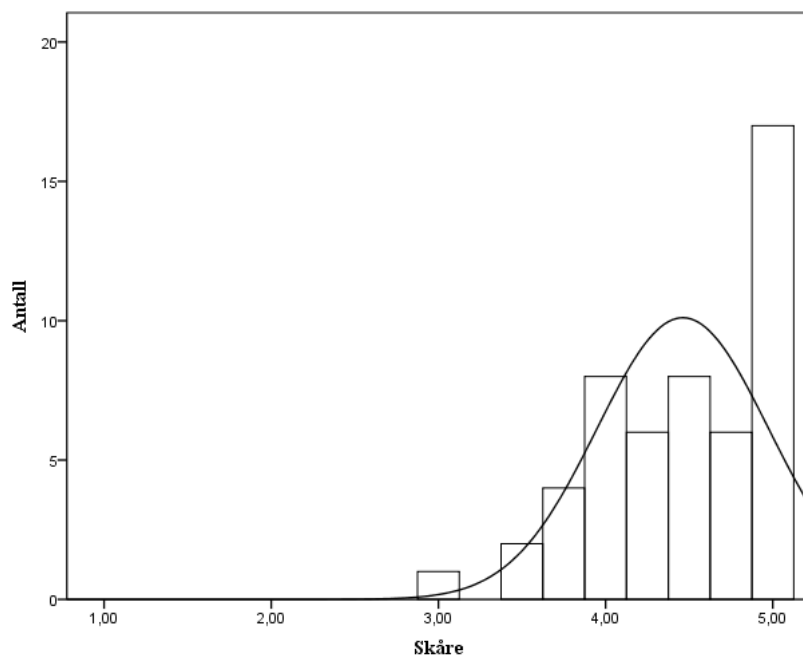
Tabell 3. *Deskriptiv statistikk for TIMB.*

Variabel	Mean (SD)	Min - Max	Skjevhet	Kurtosis
Aksept	3.95 (0.6)	2.5 – 5	-.26	-.03
Emosjonell forpliktelse	4.46 (0.5)	3 – 5	-.66	-.27
Bevissthet om innflytelse	3.77 (0.6)	2.5 – 5	.22	-.45

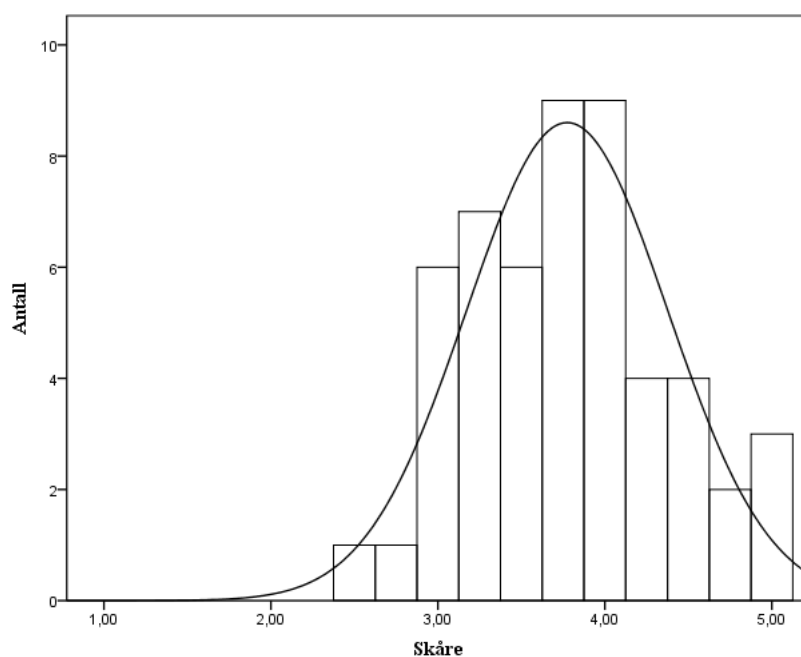
Figur 1. *Fordeling skårer på Aksept*

Figur 2. *Fordeling skårer på Emosjonell forpliktelse*

Figur 3. Fordeling skårer på Bevissthet om innflytelse

3.1.3 Deskriptive opplysninger for ITSEA

Som det fremkommer av tabell 4, viste fordelingen på ITSEA god spredning både ved T1 og T2. Gjennomsnittet gikk noe opp for samtlige av variablene i ITSEA fra T1 til T2.

Eksternaliserende og internaliserende atferd samt dysregulering hos fosterbarnet så ut til å øke fra T1 til T2. Samtidig økte også gjennomsnittlig sosio-emosjonell kompetanse hos fosterbarnet.

Tabell 4. Deskriptiv statistikk, fosterbarnets sosio-emosjonelle fungering.

	T1 (n = 52)		T2 (n = 49)	
	Mean (SD)	Min - Max	Mean (SD)	Min - Max
Eksternalisering	51.8 (11.6)	35 – 89	53.5 (12.7)	32 – 90
Internalisering	48.8 (10.1)	34 – 74	52.8 (9.9)	30 – 78
Dysregulering	45.6 (10.7)	26 – 79	46.1 (13.5)	18 – 75
Kompetanse	43.9 (11.7)	14 – 67	64.12 (10.3)	12 – 63

3.2 Sammenhenger mellom emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering

3.2.1 Emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering (T1)

Som vist i tabell 5, var det signifikant korrelasjon mellom Aksept, Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse ($p < .01$). Samtlige interkorrelasjoner mellom TIMB-variablene var under .70, noe som indikerte fravær av kolinearitet (Tabachnick & Fidell, 2014). De tre variablene ble derfor inkludert i videre analyser som uavhengige variabler.

Variablene i ITSEA viste heller ikke tegn til kolinearitet. Signifikant systematisk samvariasjon i positiv retning forelå mellom Eksternalisering (T1) og Internalisering (T1) ($p < .05$), Eksternalisering (T1) og Dysregulering (T1) ($p < .01$) samt mellom Internalisering (T1) og Dysregulering (T1) ($p < .05$). Høy grad av eksternaliserende atferd så ut til å korrelere med høy grad av internalisering og dysregulering, og motsatt. Kompetanse (T1) viste signifikant systematisk negativ samvariasjon med Eksternalisering (T1) ($p < .01$). Høy grad av sosio-emosjonell kompetanse hos barnet samvarierte altså med at barnet hadde mindre eksternaliserende atferd, og motsatt.

Når det gjaldt sammenhenger mellom fosterforeldres emosjonelle investering og barnets sosio-emosjonelle fungering, fant vi at der fostermor viste høy grad av Aksept for fosterbarnet, viste barnet også høyere Kompetanse ($p < .05$). Fostermors grad av Emosjonell forpliktelse viste signifikant sammenheng både med barnets Kompetanse ($p < .05$) og Eksternalisering ($p < .01$). Alt i alt syntes derfor høyere grad av emosjonell forpliktelse hos fostermor å henge sammen med mindre eksternaliserende atferd, mens både aksept og emosjonell forpliktelse så ut til å henge sammen med barnets sosio-emosjonell kompetanse.

Tabell 5. Korrelasjonsanalyse (r), TIMB og ITSEA (T1).

Variabel	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Aksept	-						
2. Emosjonell forpliktelse	.64**						
3. Bevissthet om innflytelse	.64**	.44**					
4. Eksternalisering (T1)	-.13	-.38**	-.22	-			
5. Internalisering (T1)	-.08	-.19	-.07	.29*			
6. Dysregulering (T1)	-.11	-.25	-.14	.42**	.34*		
7. Kompetanse (T1)	.30*	.34*	.16	-.50**	.03	-.20	-

* $p < .05$., ** $p < .01$.

3.2.2 Emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering (T2)

Ut fra tabell 6 ser vi at sammenhengene vi fant mellom TIMB og ITSEA ved T1 falt bort ved T2. Samtidig viste fostermors grad av Aksept for barnet ved T2, signifikant negativ sammenheng med Dysregulering hos barnet ved T2 ($p < .05$). Høyere grad av aksept fra fostermor viste samvariasjon med mindre dysregulering hos barnet. Motsatt kan vi også si at mindre dysregulering hos barnet, samvarierte med høyere grad av aksept fra fostermor.

Tabell 6. Korrelasjonsanalyse (r), TIMB og ITSEA (T2).

Variabel	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Aksept	-						
2. Emosjonell forpliktelse	.64**						
3. Bevissthet om innflytelse	.64**	.44**					
4. Eksternalisering (T2)	-.10	-.05	-.07	-			
5. Internalisering (T2)	-.19	-.14	-.21	.33*			
6. Dysregulering (T2)	-.31*	-.11	-.23	.52**	.56**		
7. Kompetanse (T2)	.24	.19	.20	-.36*	-.19	-.31*	-

* $p < .05$., ** $p < .01$.

3.2.3 Sammenhenger mellom TIMB og aktuelle kovariabler

Som tabell 7 viser, var det en signifikant sammenheng mellom fostermors utdanning og hennes grad av Bevissthet om innflytelse ($p < .05$). Her var det en sammenheng som indikerte at fostermødre med høyere utdanning, viste høyere grad av bevissthet om den innflytelsen de har som fostermødre i relasjon til sitt fosterbarn. Andre veien kan vi si at fostermødre som viste lavere grad av bevissthet om innflytelse, også hadde lavere utdanning.

Tabell 7. Korrelasjonsanalyse (r), TIMB og kovariabler.

Variabel	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Aksept	-							
2. Emosjonell forpliktelse	.64**	-						
3. Bevissthet om innflytelse	.64**	.44**	-					
4. Barnets alder ved plassering	.19	.14	.22	-				
5. Fostermors alder	-.23	-.08	-.15	-.20	-			
6. Tidligere erfaring som fostermor	.05	-.01	-.05	-.06	-.28*	-		
7. Utdanning fostermor	.21	.21	.29*	-.07	.07	.16	-	
8. Husholdningsinntekt	-.20	-.19	-.12	-.11	.20	.04	.28*	-

* $p < .05$., ** $p < .01$.

3.3 Regresjonsanalyser

Ved bruk av multippel hierarkisk regresjonsanalyse ble de tre TIMB-variablene (Aksept, Emosjonell forpliktelse og Innflytelse) inkludert i en regresjonsanalyse som prediktorer, og de fire variablene fra ITSEA (Eksternalisering, Internalisering, Dysregulering og Sosial kompetanse), ved både T1 og T2, ble inkludert som utfallsvariabler. Det ble gjort separate analyser for hver av de fire variablene i ITSEA, og det ble derfor gjort åtte ulike regresjonsanalyser. I modell 1 i regresjonsanalysen ble den aktuelle variabelen fra ITSEA og kontrollvariabler inkludert. Følgende variabler ble inkludert i modell 1: Barnets alder ved plassering, hoveddeltakers alder, hoveddeltakers utdanning og husholdningens inntekt. I modell 2 i regresjonsanalysen ble prediktorvariablene Aksept, Emosjonell forpliktelse og Bevissthet om innflytelse inkludert i modellen.

Som vist i tabell 8, fant vi at prediktorvariablene i den justerte analysen bidro til å forklare mer av variansen når vi hadde Eksternalisering (T1) som utfallsvariabel, og at forskjellen mellom modell 1 og 2 var statistisk signifikant ($p < .05$). Modell 2 forklarte 26 % av variansen i skårene på Eksternalisering (T1). Videre fant vi at prediktorvariabelen Emosjonell forpliktelse hadde et statistisk signifikant bidrag inn i forklaringsmodellen for Eksternalisering ved T1 ($\beta = -.51, p = .005$). Sammenhengen mellom Emosjonell forpliktelse og Eksternalisering (T1) som ble funnet i de ujusterte analysene, ble bekreftet av den justerte analysen. Høy grad av emosjonell forpliktelse hos fostermor hadde altså en sammenheng med lavere eksternaliserende atferd hos barnet, og motsatt.

Tabell 8. Hierarkisk multippel regresjonsanalyse, Eksternalisering (T1) og TIMB.

	B	SE B	β	Sig.
Modell 1				
Konstant	70.56	14.00		
Barnets alder ved plassering	-0.001	0.01	-.01	.96
Fostermors alder	-0.28	0.32	-.13	.38
Utdanning fostermor	.00	1.83	-.11	.48
Husholdningsinntekt	-5.62	.00	-.09	.57
Modell 2				
Konstant	118.12	20.29		
Barnets alder ved plassering	0.004	0.01	.06	.65
Fostermors alder	-0.26	0.30	-.12	.38
Utdanning fostermor	0.61	1.83	.05	.74
Husholdningsinntekt	.00	.00	-.20	.18
Aksept	4.76	3.71	.26	.21
Emosjonell forpliktelse	-11.53	3.90	-.51	.005
Bevissthet om innflytelse	-4.43	3.39	-.23	.20

Note. $R^2 = .05$ for Modell 1, $\Delta R^2 = .21$ for Modell 2 ($p = .013$).

I de syv andre justerte analysene fant vi ikke sammenhenger mellom prediktorvariablene i TIMB og de fire utfallsvariablene i ITSEA (med unntak av nevnte funn over).

Regresjonsanalysene bekreftet altså ikke de sammenhengene som vi fant i de ujusterte analysene. Ut ifra de justerte analysene viste ikke Aksept noen sammenheng med utfallsvariablene i ITSEA. Heller ikke Bevissthet om innflytelse hadde, ut ifra de justerte analysene, noen innvirkning på forklart varians i utfallsvariablene i ITSEA.

Som en oppsummering fremkommer det altså, ut i fra de justerte analysene ved T1, at fostermors grad av emosjonell forpliktelse overfor barnet, hadde en sammenheng med barnets grad av eksternaliserende atferd. Der det var mindre eksternaliserende atferd hos barnet, viste fostermor høyere grad av emosjonell forpliktelse enn der det var mer eksternaliserende atferd hos barnet. Høyere eksternaliserende atferd hos barnet hang sammen med lavere grad av emosjonell forpliktelse hos fostermor.

4 Diskusjon

Hvordan ser situasjonen ut for fosterbarn i Norge i dag? Har de fosterforeldre som er villige til å inkludere dem fullt og helt i familien, se på dem som sine egne og respektere barnets unike personlighet? Vi har i den foreliggende studien undersøkt i hvilken grad et utvalg norske fosterforeldre viste emosjonell investering (aksept, emosjonell forpliktelse og bevissthet om innflytelse) i relasjon til sitt fosterbarn. Vi undersøkte også i hvilken grad emosjonell investering hang sammen med sosio-emosjonell fungering hos fosterbarna.

Som forventet, ut fra at barna var plassert tidlig i fosterhjem, fant vi at fosterforeldrene i vårt utvalg i gjennomsnitt skåret nokså høyt på de tre konstruktene vi målte. Dette gjaldt i særlig høy grad for emosjonell forpliktelse. I tillegg fant vi, til tross for kun én statistisk signifikant sammenheng, at fosterforeldrenes emosjonelle investering spilte en rolle for fosterbarnas sosio-emosjonelle fungering. I vår studie fant vi at fosterforeldrenes emosjonelle forpliktelse var negativt assosiert med eksternaliserende atferd hos fosterbarna, og dette støtter dermed opp under tidligere forskning (Koren-Karie & Markman-Gefen, 2015; Lindhiem & Dozier, 2007).

4.1 Faktorer som kan forklare høy grad av emosjonell investering

Fosterforeldrene i utvalget vårt investerte svært mye i fosterbarna sine, og særlig viste skårene på emosjonell forpliktelse at utvalget vårt hadde et vesentlig høyere gjennomsnitt enn det tidligere studier har rapportert (Ackerman & Dozier, 2005; Bernard & Dozier, 2011; Dozier & Lindhiem, 2006; Lindhiem & Dozier, 2007). Overordnet kan disse skårene tolkes som at fosterforeldrene i dette utvalget var svært motiverte for å skape langvarige relasjoner til sine fosterbarn, noe som er udelt positivt. En eksplorerende faktoranalyse angående viktige elementer i fosterforeldreskap, fant at tilknytningskvalitet/emosjonell forpliktelse kanskje er den viktigste faktoren å vurdere med tanke på kvaliteten på plasseringen, satt opp mot andre fasetter av fosterforeldreskapet, som for eksempel evne til å håndtere utfordrende atferd (Harden, D'Amour Meisch, Vick & Pandohie-Johnson, 2008). At fosterforeldrene i utvalget vårt viste høy grad av emosjonell forpliktelse, tyder dermed på at fosterbarna vi inkluderte i studien vår, blir godt ivaretatt. Videre vil vi redegjøre for forhold som kan ha bidratt til høy emosjonell investering. Dozier og Lindhiem (2006) har funnet at spesielt barnets alder ved

plassering kan påvirke emosjonell investering, men antakelig er det flere faktorer som spiller inn.

For det første kan forskjeller mellom det norske og det amerikanske fosterhjemssystemet ha bidratt til at fosterforeldrene oppnådde høye skårer. Normgruppen som "This Is My Baby"-intervjuet (TIMB) sine skårer baserer seg på, og som også vi fikk opplæring i, er et utvalg amerikanske fosterforeldre. Sammenliknet med det norske systemet, likner det amerikanske fosterhjemssystemet mye på norske beredskapshjem.

Omsorgspersonene er innstilt på at barnet er der på midlertidig basis, i påvente av et mer permanent tiltak (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2015b; U.S. Department of Health and Human Services, 2014), og vi mener det er rimelig å forvente stor variasjon i hva de er villige til å investere i barna. Fosterbarna i den foreliggende studien var alle plassert etter barnevernloven § 4-12, noe som vil si at omsorgen er overtatt av barnevernet, og at barnet som regel er ment å bo i fosterhjemmet frem til voksen alder. Fosterforeldre som overtar omsorgen for slike barn, vil sannsynligvis være forberedt og innstilt på å ha barnet hos seg i en lengre periode, noe som gjør det mindre risikabelt og mer "lønnsomt" å investere mye i barnet. Selv om det er vanskelig å generalisere ut fra deltakerne i vår studie, er det en mulighet for at forskjeller på systemnivå bidro til at fosterforeldrene skåret høyt på TIMB.

For det andre er det verdt å undersøke om det kan ha vært noe med det foreliggende *utvalget* som påvirket skårene. Som tidligere beskrevet, undersøkte Jacobsen og hennes medarbeidere (2014) de samme fosterforeldrene som oss, men deres fokus var på fosterforeldrenes egen tilknytning, og ikke emosjonell forpliktelse. Ved bruk av Adult Attachment Interview (AAI; George, Kaplan & Main, 1996) fant de at en overveiende majoritet ble vurdert å ha en autonom/trygg egen tilknytning (86,7%). Tilknytning går ofte "i arv" (Benoit & Parker, 1994; van IJzendoorn, 1995). Med det mener vi at den voksnes tilknytningsstil overføres til barnet, slik at trygge foreldre ofte får trygge barn. Kanskje har den voksnes tilknytningsstil noe å si - ikke bare for tilknytningskvaliteten, men også for den emosjonelle forpliktelsen. Dette vet vi imidlertid lite om, og etter det vi har kjennskap til, er ikke relasjonen mellom foreldrenes egen tilknytningsstil og emosjonelle forpliktelse overfor fosterbarn undersøkt mer enn i ett tilfelle (Bates & Dozier, 2002). Her var fostermors tilknytning ikke en statistisk signifikant prediktor for emosjonell forpliktelse, men likevel spekulerer forfatterne rundt en tendens til en slik sammenheng. Et mer robust funn er derimot at antall barn man tidligere har hatt ansvar for, påvirker emosjonell forpliktelse. Det vil si at fosterforeldre som har hatt omsorg for få barn tidligere, lettere vil kunne knytte seg til et fosterbarn (Dozier & Lindhiem, 2006). Fordi variasjonen i Dozier og Lindhiems (2006)

utvalg var så stor med hensyn til antall barn fosterforeldrene hadde hatt omsorg for, ble "få barn" definert som færre enn sju. Omlag to tredjedeler av fosterforeldrene i vårt utvalg hadde barn fra før, enten egne eller andre fosterbarn. Imidlertid var det ingen av dem som oppgav å ha hatt omsorg for mer enn sju barn, noe som ifølge tidligere forskning (Dozier & Lindhiem, 2006) tilsier høye skårer på emosjonell forpliktelse. Dermed kan det tenkes at trygge voksenpersoner med omsorg for få barn (i mange tilfeller bare fosterbarnet), var medvirkende faktorer til at fosterforeldrene i vårt utvalg var motivert for en livslang relasjon med fosterbarnet.

Når det gjelder utvalget, kan vi ikke utelukke at vi også kan ha hatt å gjøre med en seleksjonsskjevhet. Av de som fikk forespørsel om å delta, valgte seksti familier å si ja, mens ti familier sa nei. Å delta i en studie som inkluderer både personlige intervjuer og andre mål (som vi ikke har med i vår hovedoppgave; f.eks. AAI og Fremmedsituasjonen), er krevende både tidsmessig og personlig. Vi kan derfor undre oss over om det, av fosterforeldre som av ulike grunner ikke er fullt så engasjert i barnet sitt, ble vurdert som for utfordrende å delta. De som valgte å si ja til å delta i studien, kan nettopp ha vært de trygge foreldrene som ønsker å etablere og opprettholde en varig relasjon til barnet sitt, og som dessuten er interessert i å investere emosjonelt i barnet.

For det tredje kan det være at forhold ved *barnet* spiller inn på fosterforeldrenes vilje til å investere i dem. Alder ved plassering er en faktor som i tidligere forskning har vist seg å være av betydning for fosterforeldrenes emosjonelle forpliktelse (Dozier & Lindhiem, 2006); jo yngre barn, jo høyere emosjonell forpliktelse. I utvalget vårt, der alle plasseringene fant sted da barna var 0-22 måneder gamle, ble ikke denne sammenhengen gjenfunnet. At alle barna i utvalget var relativt små da de kom til den aktuelle familien, tilsier høye skårer og kan imidlertid være en mulig forklaring på hvorfor vi ikke fant en signifikant sammenheng.

At fosterforeldre oftere viser høy emosjonell forpliktelse til små barn, kan tenkes å ha flere årsaker. Barn som blir plassert før ettårsalder, viser oftere trygg tilknytningsatferd innen et par uker hvis de kommer til en sensitiv omsorgsperson, og omsorgspersonene i sin tur har en tendens til å respondere på sensitive og omsorgsfulle måter (Stovall & Dozier, 2000; Stovall-McClough & Dozier, 2004). I tillegg til å få fram mer omsorgsfull atferd når de blir plassert tidligere, har de minste barna noen egenskaper som framstår som mer attraktive og synes å framkalle omsorg i større grad enn eldre barn (Ritter, Casey & Langlois, 1991). De yngste blant en rekke pattedyr har særegne trekk ved utseendet, slik som rundt ansikt, liten nese og store, runde øyne. Konrad Lorenz var den første som beskrev hvordan disse barnlige trekkene ('Kindchenschema') lett oppfattes som søte og motiverer til beskyttelse og omsorg

hos andre, og at de på denne måten har hatt en evolusjonsmessig funksjon ved å bidra til overlevelse blant de minste (Lorenz, 1943, referert i Glocker et al., 2009). Glocker og medarbeidere (2009) argumenterer for at responsen på slike barnlige trekk er en kritisk funksjon ved menneskelig sosialkognisjon, som berører selve grunnlaget for omsorgsgiving. Små barns utseende signaliserer noe hjelpeløst og fullstendig ufarlig til andre artsmedlemmer, og trangen det vekker i oss til å beskytte og ta vare på den lille er nettopp kjernen i det vi kaller emosjonell forpliktelse (Glocker et al., 2009). Derfor er det rimelig å anta at fosterbarnas unge alder ved plassering påvirket fosterforeldrenes emosjonelle forpliktelse, både fordi yngre barn oftere viser trygg tilknytningsatferd og på grunn av spedbarnets fysiske egenskaper.

For det fjerde er det interessant å se nærmere på hvem som velger å bli fosterforeldre, og hvordan rekrutteringen av fosterforeldre i Norge skjer. De aller fleste fosterforeldrene i den foreliggende studien hadde deltatt på PRIDE-kurs før de fikk et fosterbarn. PRIDE er et opplæringsprogram opprinnelig utviklet i USA, og deretter bearbeidet for å passe til norske forhold, som gir blivende fosterforeldre mulighet til å vurdere om det å være fosterhjem er noe for dem (Stefansen & Hansen, 2014). I PRIDE får fosterforeldrene innsikt i noen av utfordringene og gledene som venter, og de forbereder seg emosjonelt og psykisk på å ta imot et barn (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2015a). Å være villig til å delta på et relativt omfattende kurs som krever mye tid og personlig engasjement, sier noe om fosterforeldrenes holdning til rollen sin og oppgaven som venter. Allerede før barnet kommet har de investert tid og krefter. Dermed kan vi tenke oss at fosterforeldrene som gruppe, innehar egenskaper som gjør at de har potensial til å investere mye emosjonelt i fosterbarna.

Til sist er det verdt å nevne at fosterforeldrene i utvalget er i en alder hvor det er vanlig å fokusere på familieliv (gjennomsnittlig alder var cirka 38 år), og både av sosiale og biologiske grunner er det lett å forestille seg at foreldreskap/fosterforeldreskap vil føles meningsfullt å engasjere seg i. I en relativt fersk rapport, utgitt av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA; Backe-Hansen et al., 2013), har man undersøkt motivene for å bli fosterforeldre, og så godt som alle angir minst ett altruistisk motiv (ønsker å hjelpe et barn som har det vanskelig og/eller glad i barn). Motivet å være glad i barn ble ofte angitt sammen med ønsket om å bli en familie/en større familie, og særlig ble det angitt sammen med å ha gode omsorgsferdigheter. De som anga både det å være glad i barn og det å ha gode omsorgsferdigheter, vurderte kanskje at de selv hadde to sentrale forutsetninger for et godt fosterforeldreskap, nemlig evne til å gi nærhet og kjærlighet og evne til å gi utviklingsstøtte. Kapstad (2013) undersøkte i en kvalitativ studie hvordan

motivene om å stifte familie og ønsket om å hjelpe er med på å prege fostermødrenes oppfatning av barnet, og nettopp disse to motivene er funnet å være prediktorer for trygg tilknytning hos barnet (Cole, 2005). Selv om vi ikke har undersøkt motivasjonsfaktorer knyttet til vårt utvalg, er det sannsynlig å anta at noen av motivene kan være sammenfallende med dem som ble funnet i NOVA-rapporten (Backe-Hansen et al., 2013). Med dette som bakteppe, framstår fosterforeldrene som svært godt rustet til å ta seg av fosterbarn, og i tillegg synes fosterforeldrenes motivasjon også å gjenspeile en vilje og et genuint ønske om å være gode foreldre. Dermed er det også mulig at motivasjonsfaktorer var med på å forklare at fosterforeldrene i vårt utvalg ble vurdert til å ha svært høy emosjonell investering i sine fosterbarn.

Alt i alt kan man undres på om fosterforeldrene vi har undersøkt, likner mer på biologiske foreldre enn de amerikanske fosterforeldrene, og om relasjonen til barnet blir mer lik biologiske foreldre-barn-dyader. Tatt i betraktning de psykiske og emosjonelle forberedelsene til å bli fosterforeldre, motivet om å stifte familie, at en del ikke hadde egne barn fra før, og barnets lave alder ved plassering, kan man forestille seg at våre fosterforeldre ligner mye på helt vanlige foreldre. De gjennomgår et slags svangerskap i løpet av PRIDE-kurset og ventetiden i etterkant, og når fosterbarnet først kommer, ses det ikke på som en gjest som skal forlate hjemmet om en tid. Barnet blir kanskje oftere en erstatning for det biologiske barnet paret ønsket seg, men som de ikke fikk. Som vi har sett av resultatene, er ikke spredningen i skårene stor for Emosjonell forpliktelse, og ingen av fosterforeldrene oppnår lavere skåre enn middels. Dette støtter opp under at foreldrene i utvalget likner biologiske foreldre i relasjonen med sine barn, hvor man altså ikke forventer særlig stor variasjon. Dermed kan man tenke seg at fosterbarnet i høy grad virkelig blir sett på som "my baby".

Vi skal likevel være varsomme med å tegne et glansbilde av fosterbarnas situasjon. Til tross for høy grad av emosjonell investering hos våre fosterforeldre, argumenterer Berg (2010) likevel for at adopsjon ofte er mer hensiktsmessig for barn enn langtidsplassering i fosterhjem, blant annet fordi adopsjon gir de sikreste oppvekstrammene. Adoptivforeldre vil sannsynligvis likne mye på biologiske foreldre når det gjelder emosjonell investering. I Norge foreligger det få adopsjoner av fosterhjemsbarn. Årsakene til dette er sammensatte, men noe har sannsynligvis å gjøre med velferdsgoder man mister som adoptivforeldre, men som man får enklere tilgang til som fosterforeldre (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2013). I tillegg har det inntil nylig vært sterke føringar rundt det biologiske prinsipp i rettssystemet, noe som har gjort det vanskelig å adoptere, rent juridisk. I 2010 vedtok

imidlertid Barne- og likestillingsdepartementet en lovendring som skulle føre til flere adopsjoner i barnevernet (Barnevernloven § 4-20a; se Brabrand, 2011 for en kritisk gjennomgang), og i 2012 ble et nytt prinsipp lansert. Det utviklingsfremmende prinsipp ble foreslått å erstatte det biologiske prinsipp som førende for beslutninger om barns beste (Sjøvold & Furuholmen, 2015). Statistikken viser også en begynnende tendens til at flere adopterer fosterbarna de har omsorg for (Statistisk Sentralbyrå, 2015a).

Så vidt vi vet, foreligger det ingen norske sammenlikningsstudier på foster- og adoptivbarn, men en svensk nasjonal kohort-studie (Vinnerljung & Hjern, 2011) viser at adopterte barn klarte seg bedre enn langtidsplasserte fosterbarn på alle utfallsmålene de vurderte: skoleprestasjon ved 15 år, kognitiv kompetanse ved 18 år, utdanningsnivå og evne til å klare seg selv i ung voksen alder. Disse resultatene holdt stikk, også etter å ha tatt hensyn til eventuelle konfunderende variabler relatert til biologiske foreldre, samt alder ved plassering (de fleste ble plassert tidlig). Selv om det er for tidlig å trekke konklusjoner, kan kanskje emosjonell investering forklare noen av disse forskjellene. Likevel er det i denne sammenheng viktig å ta i betraktning at en del fosterforeldre kan kjenne på usikkerhet og oppleve at de løper en viss risiko, ved å knytte seg til et barn som kanskje skal flytte tilbake til sine biologiske foreldre. Denne usikkerheten kan i noen tilfeller bli så overveldende for fosterforeldrene at den overskygger barnas behov og hindrer emosjonell investering i barna (Cole, 2005). Omlag 40 % av fosterforeldrene i den tidligere nevnte NOVA-rapporten (Backe-Hansen et al., 2013) oppgav det å vite at plasseringene kunne være midlertidige som en viktig motforestilling mot å bli fosterforeldre. Ved å fjerne denne usikkerheten, for eksempel gjennom enklere tilgang til og bedre støtteordninger for adopsjon, kunne man kanskje bidratt til ytterligere emosjonell investering i fosterbarna.

4.2 Forholdet mellom emosjonell investering og sosio-emosjonell fungering

4.2.1 Emosjonell forpliktelse og eksternaliserende atferd

I vår studie var det ett funn som pekte seg ut, nemlig at vi fant en sammenheng mellom fostermors grad av emosjonell forpliktelse og eksternaliserende atferd hos barnet. I de tilfeller der fostermor viste høyere grad av emosjonell forpliktelse, rapporterte fostermor om lavere grad av eksternaliserende atferd hos barnet, og omvendt. Dette var et robust funn som vi fant både i de ujusterte og de justerte analysene. Av de justerte analysene framkom det, at når vi la

til Emosjonell forpliktelse, Aksept og Bevissthet om innflytelse i modellen, så forklarte modellen i sin helhet en god del av variansen (26 %) i skårene på Eksternalisering. I modellen var Emosjonell forpliktelse den eneste variabelen fra TIMB som hadde et statistisk signifikant bidrag inn i å forklare variansen i Eksternalisering. Dette funnet bekrefter tidligere forskning, der fosterforeldres grad av emosjonell forpliktelse henger sammen med rapportert grad av eksternaliserende atferd hos barnet (Koren-Karie & Markman-Gefen, 2015; Lindhiem & Dozier, 2007).

Eksternaliserende atferd i vår studie dreide seg om aktivitet/impulsivitet, aggresjon/trass og aggresjon mot andre barn. Det vil si at det her handlet om barnets atferd rettet utover, og i mindre grad av regulering av kroppens biologiske behov, som for eksempel søvn, spising og hypo-/hypersensitivitet (som i Infant-Toddler Social Emotional Assessment, ITSEA, går under dysregulering). Eksternalisering, målt ved ITSEA, lå i vårt utvalg innenfor det aldersforventede nivået, til tross for at de lå over sammenligningsgruppen hos Jacobsen et al. (2013). På gruppenivå var det imidlertid ingen grunn til bekymring for grad av eksternaliserende atferd hos akkurat disse fosterbarna. Vi vil understreke at eksternaliserende atferd hos små barn ikke kategoriseres som atferdsvansker (Regionsenter for barn og unges psykiske helse, 2010), men atferdsvansker hos litt eldre barn innebærer ofte høy grad av eksternaliserende atferd (World Health Organization, 1993).

De minste fosterbarna som kommer inn i et fosterhjem, er en sårbar gruppe som sannsynligvis har opplevd mye stress i livene sine. Erfaringer som separasjon fra sine foreldre (uansett omsorgskvalitet) og omsorgssvikt, kan gjøre at mange fosterbarn som kommer inn i fosterhjemssystemet har med seg mer eller mindre grad av affektiv dysregulering (Fish & Chapman, 2004). Dette kan komme til uttrykk gjennom blandede signaler knyttet til stressymptomer, som utrøstelig gråt, søvnvansker og vansker med å håndtere overganger (Fish & Chapman, 2004). Den nevnte affektive dysreguleringen knyttes også til at fosterbarn kan vise mer eksternaliserende atferd (Fish & Chapman, 2004). I forskningen synes tendensen å være at man konkluderer med at fosterbarn, på sikt, er en mer utsatt gruppe for å kunne utvikle eksternaliserende atferdsvansker (Goemans et al., 2015; Keil & Price, 2006; Lawrence et al., 2006). Dessverre ser det ut til at fosterbarn med klinisk signifikante atferdsvansker (både av eksternaliserende og internaliserende art), har større sannsynlighet for å oppleve flere brudd i fosterhjems plasseringer (Rosenthal & Villegas, 2010). En studie av Cooley, Farineau og Mullis (2015) har funnet at atferdsvansker har en moderatoreffekt på brudd i plasseringer. Dessuten fant Oosterman og medarbeidere (2007) at barnets atferd har stor innvirkning på fosterforeldrenes avgjørelse om å avbryte plasseringen

eller ikke. På den andre siden viser stabilitet i fosterhjems plasseringen sammenheng med fosterbarns utvikling og grad av atferdsvansker, der lengre plasseringer minsker risikoen for at barn utvikler atferdsvansker (se f.eks. Newton et al., 2000).

At det er eksternaliserende atferd som har sammenheng med fosterforeldrenes emosjonelle forpliktelse, er interessant i seg selv, og man kan undres over hvilke kvaliteter ved begge disse fenomenene som bidrar til denne sammenhengen. Fosterbarnets atferd har vist seg å være en viktig faktor med hensyn til hvor tilfredse fosterforeldrene er med å være omsorgspersoner (Cooley et al., 2015). I familier der fosterbarnet krever tid og krefter utover fosterforeldrenes kapasitet og tåleevne, er det på mange måter forståelig at fosterforeldrene kan vurdere å gi opp omsorgen for fosterbarnet. Når barna viser mye eksternaliserende atferd, kan det tenkes at fosterforeldrene får en opplevelse av at de ikke duger som foreldre, slik at barnets atferd på denne måten utgjør en risikofaktor for lav emosjonell forpliktelse. Emosjonell forpliktelse er i sin tur et aspekt ved hvordan fosterforeldrene opplever sin relasjon til fosterbarnet (Dozier, 2005; Dozier et al., 2007). Vi tenker at oppfattelsen av relasjonen til barnet vil påvirke hvordan fosterforeldrene framstår i samspill med barnet. Med andre ord mener vi at emosjonell forpliktelse formidles gjennom samspillet mellom fosterforeldrene og fosterbarnet (Bernard & Dozier, 2011). Barn som opplever mye negativ affekt fra foreldrene (parental negativity, Maccoby & Martin, 1983) har større sannsynlighet for å vise mer eksternaliserende atferd enn barn som ikke opplever negativ foreldreatferd (Cheung, Goodman, Leckie & Jenkins, 2011). Ved høy grad av emosjonell forpliktelse vil fosterforeldrene derimot oftest vise positiv affekt i samspillet med sine fosterbarn (jf. Bernard & Dozier, 2011). Selv om det gjelder små barn, kan man undre seg over om det å vite at man har fosterforeldre som er der for en og er like glad i en uansett hva en gjør, over tid vil redusere barnets behov for å uttrykke seg gjennom utagerende atferd. Ut fra en slik forståelse, kan fosterforeldrenes bidrag inn i samspillet med fosterbarnet være med på å påvirke fosterbarnets regulering. Likeledes vil fosterbarnets atferd også kunne påvirke fosterforeldrenes bidrag inn i samspillet. Begge parter vil altså kunne påvirke den andre i en kontinuerlig, dynamisk prosess (jf. tenkningen i transaksjonsmodellen).

Når fosterforeldrene gir uttrykk for glede over relasjonen de har til fosterbarnet, kan det bidra til at fosterbarnet får en opplevelse av seg selv som en person som er verdt å elske (Bernard & Dozier, 2011). Videre kan vi tenke oss at høy grad av emosjonell forpliktelse, med ønske om å inngå i et varig forhold til sitt fosterbarn, også påvirker fosterforeldrenes sensitivitet til barna. En nyere studie vektlegger betydningen av delt glede (shared pleasure) hos de aller minste. Hvorvidt mødre og 2 måneder gamle spedbarn delte affektive øyeblikk,

og særlig sekvenser som gikk fra emosjonelt ubehag til behag, predikerte både internaliserende og eksternaliserende vansker hos barna to år senere (Mäntymaa et al., 2015). På grunn av sin emosjonelle forpliktelse har fosterforeldrene også et underliggende ønske både om å forstå sine fosterbarn og om å hjelpe dem til å regulere sin atferd. Det kan se ut til at veldig tidlig regulering av følelser, gjennom delt emosjonelt fokus, virker som en beskyttelsesfaktor mot utvikling av eksternaliserende vansker senere (Mäntymaa et al., 2015). Det er nærliggende å tenke seg at høy emosjonell forpliktelse indirekte også gjør at fosterforeldrene gleder seg mer sammen med barna, er mer oppmerksomme på signalene deres, hjelper dem med regulering gjennom å tone seg inn på fosterbarnas emosjonelle tilstand, setter ord på hvordan de har det, og trøster dem når de har behov for det (Sroufe, 1996; Stern, 2003).

Fosterforeldrenes innstilling til det å være fosterforeldre kan også være en faktor som påvirker sammenhengen mellom emosjonell forpliktelse og eksternalisering. Det kan tenkes at noen av fosterforeldrene i utvalget som viser høy grad av emosjonell forpliktelse til sitt fosterbarn, har en forventning om at deres fosterbarn, på grunn av tidligere stress, skal vise mer utfordrende atferd enn andre barn ville gjort i en biologisk intakt dyade. Dersom fosterforeldrene forventer høyere grad av eksternaliserende atferd sammenliknet med andre barn, kan de kanskje også være mer innstilt på å skulle hjelpe barnet til å regulere denne typen atferd på en mer hensiktsmessig måte. Tatt i betraktning at de fleste av fosterforeldrene i utvalget også ble vurdert som autonome/trygge, målt ved AAI (Jacobsen et al., 2014), kan det tenkes at de til en viss grad tåler mer eksternaliserende atferd før de vurderer at barnets atferd er utenfor normalen. I så fall kan disse faktorene bidra til underrapportering av eksternaliserende atferd hos barnet. Det er altså en mulighet for at barna ikke nødvendigvis har mindre eksternaliserende vansker der foreldrene viser høy emosjonell forpliktelse, men at emosjonell forpliktelse, lik kjærligheten, til en viss grad "gjør blind". Sett at vi har dette fenomenet i vårt utvalg, kan sammenhengen mellom emosjonell forpliktelse og eksternaliserende atferd framstå som kunstig sterk.

Kausalitet er noe som er vanskelig å adressere i vår studie. I likhet med Lindhiem og Dozier (2007) kan vi ikke si at høyere grad av emosjonell forpliktelse hos fostermor er årsak til lavere eksternaliserende atferd hos barnet. Det betyr at vi heller ikke kan si at høyere grad av eksternaliserende atferd hos barnet er årsak til lavere emosjonell forpliktelse fra fostermor. Samtidig foreligger det en nyere studie (Koren-Karie & Markman-Gefen, 2015) som har sett på kausaliteten knyttet til fosterforeldres emosjonelle investering, og sammenhengen som er funnet med utfordrende atferd hos fosterbarnet. Her fant man at fosterforeldrenes emosjonelle

investering var høyere i møte med mindre utfordrende barn, enn mer utfordrende barn. Fosterforeldrene hadde en tendens til å vise høyere emosjonell forpliktelse og aksept for de barna som av familiens sosialarbeider ble ansett for å vise minst utfordrende atferd (Koren-Karie & Markman-Gefen, 2015). Av dette er det fristende å trekke en slutning om at det er barnets atferd som påvirker fosterforeldres grad av emosjonell investering. Samtidig foreligger det, så vidt vi vet, få studier som indikerer kausalitet på samme måte som Koren-Karie og Markman-Gefen (2015). Vi mener derfor at det er nødvendig med mer forskning som ser nærmere på årsakssammenhengen mellom eksternalisering og omsorgspersonens grad av emosjonell investering, før man kan trekke en endelig konklusjon om kausalitet.

4.2.2 Sammenhenger i ujusterte analyser

I de ujusterte analysene våre fant vi at fosterforeldrenes grad av aksept og emosjonell forpliktelse, da fosterbarna var 2 år, samvarierte positivt med sosio-emosjonell kompetanse hos fosterbarna. Ved 3-årsalder fant vi en samvariasjon mellom aksept hos fosterforeldrene og grad av dysregulering hos fosterbarna, på den måten at lavere grad av aksept fra fosterforeldrene, samvarierte med høyere grad av dysregulering hos barna, og motsatt. Disse sammenhengene uteble imidlertid i de justerte analysene. På den ene siden kan dette forstås som at de andre variablene (barnets alder ved plassering, fostermors alder, fostermors utdanning og husholdningens inntekt) vi inkluderte i regresjonsanalysene, forklarte mer av variasjonen i skårene på ITSEA enn det TIMB, og dermed fostermødrenes emosjonelle investering, gjorde. På den andre siden kan det tenkes at vi ikke inkluderte de riktige variablene - kanskje finnes det andre variabler som kunne vært med på å gi en god forklaringsmodell for sammenhengene vi fant i de ujusterte analysene.

Vi fant altså at verken aksept eller bevissthet om innflytelse viste statistisk signifikant sammenheng med sosio-emosjonell fungering. Dette støtter opp under tidligere forskning, der emosjonell forpliktelse blir framhevet som den viktigste faktoren å studere i fosterhjemssammenheng (Dozier & Lindhiem, 2006). Emosjonell forpliktelse har vist størst forklaringsverdi når man skal undersøke aspekter ved fosterforeldres emosjonelle investering, sett i sammenheng med barnas atferd og eventuelle atferdsvansker (Dozier & Lindhiem, 2006; Lindhiem & Dozier, 2007; Lo et al., 2015). Likevel, selv om de justerte analysene ikke bekrefter de sammenhengene som forelå i de ujusterte analysene, har vi ikke grunnlag for å kunne si at sammenhengene ikke er der. Det kan tenkes at fosterforeldres emosjonelle investering, gjennom aksept, emosjonell forpliktelse og bevissthet om innflytelse, påvirker

alle domene av barnets sosio-emosjonelle fungering. For eksempel mener vi det er mulig at fosterforeldrenes emosjonelle investering kan ha en modererende eller medierende effekt på fosterbarnets sosio-emosjonelle fungering. Slike eventuelle effekter tenker vi oss kan utspille seg i samspillet mellom fosterforeldre og fosterbarn.

4.3 Metodiske styrker og begrensninger

Den foreliggende studien har, som alle studier, sine styrker og begrensninger. Metoden man velger for å belyse og forstå et fenomen, vil legge føringer for de resultater man kan forvente å få, og hvilken innsikt man kan få i fenomenet.

4.3.1 Selvrapportering og semi-strukturert intervju som metode

Ved å ta høyde for ulike feilkilder i innhenting av informasjon, er det forsøkt å sikre så god indre validitet som mulig i studien. I vår studie har vi benyttet oss av to forskjellige måleinstrumenter: TIMB som er et semi-strukturert intervju, og ITSEA som er et selvrapporteringsskjema som fosterforeldrene har fylt ut om fosterbarnet sitt. At informasjonen fra deltakerne i studien er hentet inn ved hjelp av ulike metoder, anser vi som en styrke for studien som helhet og for de resultatene vi har fått. Samtidig ser vi at det er fordeler og begrensninger ved begge måtene å innhente informasjon på. En av fordelene ved bruk av selvrapporteringsskjema, er at vi unngår den sosiale forventningsbiasen som kan oppstå ved intervju utført ansikt til ansikt (Bordens & Abbott, 2008). Samtidig er spørsmålet om innholdsvaliditet viktig å løfte fram her. Vi kan aldri helt sikkert vite at de som fyller ut skjemaet, forstår fullt ut det de svarer på. Spørsmål kan oppfattes som tvetydige, eller det kan være vanskelig å rangere for eksempel atferd på en skala. I tillegg må vi også ta høyde for at det kan ligge et ønske bak svarene om å fremstå som kompetent, eller at de som fyller ut skjemaet gjør sine egne antakelser om hva som er et ønskelig svar. Dermed kan deltakerne under- eller overrapportere, og vi kan sitte igjen med et unøyaktig bilde av virkeligheten.

Heller ikke ved bruk av semi-strukturert intervju kan vi se bort ifra at fosterforeldrene ønsker å fremstå som kompetente omsorgspersoner og dermed svare på måter som han eller hun tenker er forventet. I intervjusituasjonen forsøkte man å forebygge en sosial ønskelighetsbias (Schwarz et al., 1991) ved at intervjuer var hyggelig, men nøytral, og stilte spørsmålene på en så objektiv måte som mulig. I det semi-strukturerte intervjuet ble deltakerne i stor grad stilt de samme spørsmålene i samme rekkefølge. Dette bidro til å redusere usikkerhet i kodingen av intervjuene som kunne skyldtes forskjeller i når og hvordan

spørsmålene ble stilt (Bordens & Abbott, 2008). Muligheten for å stille korte oppfølgingsspørsmål gjorde at vi fikk tilgang til utdypende informasjon som vi ikke ville fått tilgang til dersom intervjuet var helt strukturert.

Omgjøring av kvalitative opplysninger i et semi-strukturert intervju til kvantitative skårer som skal brukes i videre statistiske analyser, er ikke uten videre uproblematisk. I vår studie har vi omgjort kvalitative opplysninger innhentet ved bruk av TIMB, til kvantitative opplysninger rangert på en skala fra én til fem. En fare ved å gjøre om kvalitative opplysninger til kvantitative mål, er at man kan få feilaktige opplysninger, fordi tolkningen av de kvalitative opplysningene i stor grad belager seg på subjektive vurderinger av informasjonen som foreligger i intervjuet (Fakis, Hilliam, Stoneley & Townend, 2014).

En annen utfordring i denne sammenhengen er at TIMB-intervjuet er oversatt fra engelsk til norsk. Så vidt vi vet, er ikke dette intervjuet blitt brukt i et norsk utvalg før. Vi tenker at den språklige oversettelsen kan være god nok, samtidig som det er grunn til å stille spørsmål ved om de samme formuleringene får tak i de samme underliggende konstruktene som intervjuet gjør i en amerikansk kontekst. Selv om Norge og USA begge er innenfor en vestlig kultur, må vi også ta høyde for at mulige kulturelle forskjeller mellom USA og Norge kan påvirke hvordan spørsmålene oppfattes og besvares i en norsk kontekst.

Gjennom opplæring i tolkning og skåring av TIMB, med reliabilitetstest opp mot ekspertkodere og dobbeltkoding av intervjuene, har vi forsøkt å korrigere for eventuelle feilkilder som skyldes forskjeller i våre subjektive vurderinger av innholdet i intervjuene. Ved dobbeltkodingen hadde vi gode intraklasse-korrelasjoner, noe som styrker antakelsen om at vi som kodere har kodet de samme underliggende konstruktene, og at kodingene var gode nok til å kunne brukes i statistiske analyser. Likevel kan vi ikke med sikkerhet utelukke at vi har vært strengere/mildere i våre vurderinger av vårt utvalg enn andre kodere ville vært.

4.3.2 Generaliserbarhet

I vår studie har vi sett på emosjonell investering hos et utvalg norske fosterforeldre i relasjon til deres fosterbarn, og så vidt vi vet er ikke dette blitt gjort tidligere. Tidligere forskning på emosjonell investering er for det meste gjort med utgangspunkt i amerikanske utvalg. Vi har derfor et nokså snevert sammenlikningsgrunnlag, fordi det ikke er gitt at funn i amerikanske utvalg kan generaliseres til norsk kontekst.

Fordi vi har å gjøre med et lite utvalg, må våre funn tolkes med forsiktighet, og resultatene våre kan ikke uten videre generaliseres utover akkurat dette utvalget. En fare ved

å trekke konklusjoner basert på et lite utvalg, er at vi ikke nødvendigvis har fått et representativt bilde av norske fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn (jf. diskusjonen over). Ideelt sett skulle vi hatt et større utvalg, som kanskje ville bidratt til større variasjon i emosjonell investering og bruk av hele skalaen på TIMB. Dermed ville vi fått et mer helhetlig bilde av norske fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn. Et større utvalg ville gjort studien mer robust og kanskje bidratt til at flere sammenhenger kunne stått fram med større statistisk styrke enn det vi fant.

En annen grunn til at vi må være forsiktige i tolkningen av våre funn, er at vi ikke har hatt med en sammenligningsgruppe. TIMB ble ikke gjennomført med sammenligningsgruppen hos Jacobsen (2014). I studier med bruk av TIMB er det ikke vanlig å utføre intervjuet med biologiske foreldre, fordi foreldres emosjonelle investering tas for gitt i biologiske foreldre-barn dyader (Dozier, 2005; Dozier et al., 2007). I stedet for å sammenlikne fosterforeldre med biologiske foreldre, kan det være mer hensiktsmessig å sammenlikne grad av emosjonell investering hos ansatte ved barnevernsinstitusjoner, hos foreldre i midlertidige hjem og hos foreldre i mer permanente fosterhjem, slik Lo og medarbeidere (2015) tidligere har gjort. Dette er imidlertid vanskelig å gjøre i en norsk kontekst, da fosterhjem er den foretrukne løsningen ved plassering av små barn utenfor hjemmet sitt. Fraværet av en sammenligningsgruppe gjør at vi ikke kan si noe om de eventuelle kvalitative forskjellene i emosjonell investering mellom fosterforeldre-fosterbarn-dyader og intakte foreldre-barn dyader. Vi kan heller ikke si at sammenhengene vi fant er særegne for fosterhjems plasseringer, eller om emosjonell forpliktelse kan ha en sammenheng med eksternaliserende atferd hos barn også i intakte foreldre-barn-dyader.

I videre forskning vil det være viktig å undersøke både emosjonell forpliktelse og barns sosio-emosjonelle fungering over tid. Med kun ett måletidspunkt for emosjonell investering (aksept, emosjonell forpliktelse og bevissthet om innflytelse), kunne vi ikke si noe om stabiliteten til emosjonell investering. Dette er en gjennomgående begrensning for vår studie, og det understreker at vi ikke er i stand til å si noe om kausalitet. Likevel kan vi si at det synes å være en assosiasjon, i negativ retning, mellom emosjonell forpliktelse og eksternaliserende atferd hos fosterbarn. Med flere måletidspunkt kunne vi hatt mulighet til å finne indikasjoner på retning og begynne å undersøke mulige bidireksjonale effekter. I tillegg ville vi kunne ha sett om stabiliteten i emosjonell forpliktelse som Lindhiem og Dozier (2007) fant over en 11 måneders periode, også er til stede i et norsk utvalg.

Selv om vi ser utfordringer knyttet til både valg av metode og til generaliserbarheten av vår studie, mener vi likevel at denne studien er et fruktbart bidrag inn i den eksisterende

forskningen som er gjort på fosterbarn og deres oppvekstvilkår. Også i norsk fosterhjemskontekst synes fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn å være et perspektiv som er essensielt å undersøke videre. Selv med et begrenset utvalg, vil en studie som den vi har gjennomført, være et viktig innspill til senere metaanalyser som belyser ulike aspekter ved fosterbarns utvikling. Den vil også kunne være med på å utvide feltet enda mer når det kommer til forskning på de minste fosterbarna.

4.4 Implikasjoner

I vår studie framkom det noen sentrale funn som kan innebære viktige implikasjoner for den kliniske tilnærmingen til fosterforeldre, fosterbarn og fosterhjems plasseringer. At fosterforeldrene i vårt utvalg viste høy grad av emosjonell investering i sine fosterbarn, kan være en indikasjon på at det allerede gjøres mye riktig i oppfølgingen av fosterforeldre som har fosterbarn i denne aldersgruppen. Vi mener at kursing av fosterforeldre er en klar fordel, og at et slikt kurs som PRIDE, også må ta innover seg viktigheten av emosjonell investering. I det hele tatt må emosjonell investering, som begrep og fenomen, løftes fram i fosterhjemssammenheng, og kraften i fosterforeldres emosjonelle investering i sine fosterbarn må ikke undervurderes. I en nylig utgitt bok om utredning og behandling av risikoutsatte sped- og småbarn, *De minste barnas stemme*, er emosjonell forpliktelse nevnt som en viktig faktor hos fosterforeldrene for at fosterbarnet kan kjenne tilhørighet til hjemmet (Sjøvold & Furuholmen, 2015).

Sammenhengen som forelå i vår studie mellom fosterforeldres emosjonelle forpliktelse og eksternaliserende atferd hos fosterbarna, understreker viktigheten av å ha forpliktete fosterforeldre som en beskyttelsesfaktor for senere utvikling av atferdsvansker. I tillegg bidrar høy emosjonell investering til økt sannsynlighet for at fosterhjems plasseringen varer lengre (Dozier & Lindhiem, 2006). Dette betyr at systemet rundt fosterforeldrene må være med på å legge til rette for at fosterforeldrene kan utvikle høy grad av emosjonell investering i møte med sine fosterbarn. Vi tenker at TIMB-intervjuet kan sette i gang nyttige refleksjonsprosesser hos fosterforeldrene om sin rolle i relasjonen til fosterbarnet, og hva de som omsorgspersoner faktisk har å si for fosterbarnet, både på kort og lang sikt. I tillegg kan TIMB-intervjuet brukes av aktuelle oppfølgingspersoner for å kartlegge den emosjonelle investeringen, og for å se om det er grunnlag for å iverksette hjelpetiltak for å kunne fasilitere høyere emosjonell investering.

I den forbindelse vil det være nyttig å undersøke kontekstuelle faktorer som kan påvirke omsorgspersonens emosjonelle forpliktelse. Det er for eksempel sannsynlig at muligheten for å adoptere fosterbarnet kan ha en betydning. Dette er et viktig aspekt, fordi omsorgspersoner kanskje vil føle større forpliktelse overfor sped- og småbarn når sannsynligheten er mindre for at barnet skal tilbake til de biologiske foreldrene. For å beskytte seg følelsesmessig mot et eventuelt brudd i plasseringen, vil usikkerhet knyttet til varighet av plassering kunne gjøre at fosterforeldre begrenser sin investering i fosterbarnet (Backe-Hansen et al., 2013; Cole, 2005). Dette vil være uheldig for barnet, som er avhengig av en omsorgsperson som er der fullt og helt.

Hjelpeapparatet bør også ha uttalt fokus på barnets atferd i oppfølgingen av fosterforeldre. I tilfeller hvor barnet viser mye eksternaliserende atferd, vil det etter all sannsynlighet være mest gunstig å komme tidlig inn, før negative relasjonsmønstre er sementert. Noen intervensjoner har vist seg å være effektive i å redusere atferd som oppfattes som utfordrende. Dette er tiltak som fokuserer på å styrke fosterforeldrene og fosterbarnas relasjonsferdigheter, minske problematferd, støtte fosterforeldrene og forbedre relasjonen mellom fosterforeldrene og barna (Chamberlain et al., 2008; Dozier et al., 2006; Dozier, Zeanah & Bernard, 2013; Fisher & Chamberlain, 2000; McNeil, Herschell, Gurwitch & Clemens-Mowrer, 2005). De siste årene har man i økende grad benyttet såkalte forsterkede fosterhjem for barn med behov utover ordinær oppfølging og ivaretagelse, for eksempel ved omfattende eksternaliserende atferd. Det vil si at det settes inn forsterkningstiltak i fosterhjemmet, i form av ekstra veiledning til fosterforeldre eller ved frikjøp av fosterforeldre, slik at en av fosterforeldrene kan være hjemme på heltid (Backe-Hansen et al., 2013). Et slikt tiltak kan være bra, fordi det gir fosterforeldrene større mulighet til å ta både sine egne og barnets behov på alvor.

Til slutt mener vi at det er viktig å fortsette forskningen på de yngste fosterbarna. Det er blant de minste barna at det mest effektive forebyggingsarbeidet skjer. Men for at det skal bli best mulig, må vi vite enda mer om hva de trenger og hvordan deres oppvekstvilkår faktisk ser ut. Vi håper den tidligere nevnte boken, *De minste barnas stemme*, vil være med på å sette risikoutsatte sped- og småbarn på dagsordenen, og at trenden med på å løfte fram de aller minste er kommet for å bli.

4.5 Oppsummering og konklusjon

Fosterforeldrene vi undersøkte, investerte mye i sine fosterbarn, og dette er oppløftende funn. Vi fant en statistisk signifikant, negativ sammenheng mellom fosterforeldrenes grad av emosjonell forpliktelse til fosterbarna og fosterbarnas eksternaliserende atferd. De fleste fosterforeldrene viste høy emosjonell forpliktelse, og den eksternaliserende atferden på gruppenivå gav ikke grunn til bekymring. Likevel tyder resultatene på at barn som viste høy grad av eksternaliserende atferd, kunne ha fosterforeldre som investerte emosjonelt mindre i dem enn det som må anees å være optimalt. I denne oppgaven har vi forsøkt å understreke viktigheten av å ha fosterforeldre som investerer mye emosjonelt i fosterbarna sine, både fordi det har videre sammenheng med stabiliteten på omsorgssituasjonen (Dozier, 2005; Dozier & Lindhiem, 2006) og fordi det er med på å prege selve samspillet (Bernard & Dozier, 2011).

Barn som blir flyttet til fosterhjem etter 10-12 måneders alder, vil ofte oppføre seg på måter som gjør det vanskeligere for fosterforeldrene å reagere omsorgsfullt, enn om barnet er yngre (Stovall & Dozier, 2000; Stovall-McClough & Dozier, 2004). Vi tenker at barnet bør bli plassert i fosterhjem så tidlig som mulig, der hvor barnevernet innser at hjelpetiltak i hjemmet ikke fungerer. Jo lengre man drøyer med å flytte barnet, jo større er risikoen for at samspillet blir mer komplisert. Eldre sped- og småbarn kan da ha en tendens til å reagere på unnvikende eller motstridende måter, noe som forteller fosterforeldrene at de ikke er ønsket, eller at de ikke takler foreldrerollen. Forskning viser også at fosterforeldrene gjerne svarer barnet tilbake ut fra hva det signaliserer (Stovall & Dozier, 2000; Stovall-McClough & Dozier, 2004). Tiltak bør fokusere på å hjelpe fosterforeldrene til å lete etter de underliggende behovene til barnet og handle i tråd med disse, istedenfor for å respondere på barnets uttrykksform. Å komme inn på et tidlig tidspunkt og snu et vanskelig samspill med små fosterbarn, kan være med på å hjelpe barnet til å utvikle nye og mer hensiktsmessige måter å uttrykke og regulere følelser og behov på. Da kan kanskje også foreldrene kjenne at de mestrer fosterforeldrerollen, og man kan spekulere i om det ikke blir enklere å se for seg at relasjonen til barnet skal være "for alltid".

Litteraturliste

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Child Behavior Checklist/4-8 and 1991-profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (1992). *Manual for the Child Behavior Checklist/2-3 and 1992 profile*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Ackerman, J. P. & Dozier, M. (2005). The influence of foster parent investment on children's representations of self and attachment figures. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(5), 507-520. doi: 10.1016/j.appdev.2005.06.003
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, N.J: Lawrence Erlbaum.
- Aldgate, J., Colton, M., Ghate, D. & Heath, A. (1992). Educational attainment and stability in long-term foster care. *Children & Society*, 6(2), 91-103. doi: 10.1111/j.1099-0860.1992.tb00389.x
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A. B. (2013). Fosterhjem for barns behov: Rapport fra et fireårig forskningsprogram. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2013, 19. juni 2015). Betaling og rettigheter. Lastet ned 17. oktober, 2015, fra <http://www.bufdir.no/Fosterhjem/betaling/>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2015a, 17. april 2015). Delta på kurs. Lastet ned 22. september, 2015, fra http://www.bufdir.no/Fosterhjem/Hvordan_bli_fosterhjem/Delta_pa_kurs
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2015b, 23. april 2015). Ulike typer fosterhjem. Lastet ned 21. september 2015, fra http://www.bufdir.no/Fosterhjem/Ulike_typer_fosterhjem/
- Bates, B. C. & Dozier, M. (1998). *"This Is My Baby" coding manual*. Upublisert manuskript. University of Delaware. Newark.
- Bates, B. C. & Dozier, M. (2002). The importance of maternal state of mind regarding attachment and infant age at placement to foster mothers' representations of their foster infants. *Infant Mental Health Journal*, 23(4), 417-431. doi: 10.1002/imhj.10022
- Benoit, D., Parker, K. & Zeanah, C. (1997). Mothers' representations of their infants assessed prenatally: Stability and association with infants' attachment classifications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 38(3), 307-313. doi: 10.1111/j.1469-7610.1997.tb01515.x

- Benoit, D. & Parker, K. C. H. (1994). Stability and transmission of attachment across three generations. *Child Development*, 65(5), 1444-1456.
- Berg, T. (2010). Adopsjon som barneverntiltak – Hvordan gikk det med barna? Rapport fra praksis. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(01), 48-59.
- Bernard, K. & Dozier, M. (2011). This is my baby: Foster parents' feelings of commitment and displays of delight. *Infant Mental Health Journal*, 32(2), 251-262. doi: 10.1002/imhj.20293
- Bordens, K. S. & Abbott, B. B. (2008). *Research and design methods: A process approach* (7th utg.). New York: McGraw-Hill Higher Education
- Bowlby, J. (1969/82). *Attachment and loss. Vol 1.: Attachment* (2. utg.). London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss. Vol. 2: Separation - anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss. Vol. 3: Sadness and depression*. New York: Basic Books.
- Brabrand, I. (2011). *Adopsjon med besøkskontakt*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, Det juridiske fakultet), Brabrand, I., Oslo. Lastet ned fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-28372>
- Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 3-35. doi: 10.2307/3333824
- Bretherton, I. & Munholland, K. (1999). Internal working models in attachment relationships: A construct revisited. I Cassidy, J. & Shaver, P. R. (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications* (s. 89-111). New York: Guilford Press.
- Burchinal, M., Roberts, J. E., Zeisel, S. A., Hennon, E. A. & Hooper, S. (2006). Social risk and protective child, parenting, and child care factors in early elementary school years. *Parenting: Science and Practice*, 6(1), 79-113. doi: 10.1207/s15327922par0601_4
- Carter, A. S. & Briggs-Gowan, M. J. (2006). *Manual for the Infant-Toddler Social & Emotional Assessment (ITSEA) - version 2*. San Antonio, TX: Psychological Corporation, Harcourt Press.
- Carter, A. S., Briggs-Gowan, M. J., Jones, S. M. & Little, T. D. (2003). The infant-toddler social and emotional assessment (ITSEA): Factor structure, reliability, and validity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(5), 495-514. doi: 10.1023/A:1025449031360

- Cassidy, J., Kirsh, S. J., Scolton, K. L. & Parke, R. D. (1996). Attachment and representations of peer relationships. *Developmental Psychology*, 32(5), 892-904.
- Chamberlain, P., Price, J., Leve, L., Laurent, H., Landsverk, J. & Reid, J. (2008). Prevention of behavior problems for children in foster care: Outcomes and mediation effects. *Prevention Science*, 9(1), 17-27. doi: 10.1007/s11121-007-0080-7
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., McBride-Chang, C. & Parke, R. D. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 598-606. doi: 10.1037/0893-3200.17.4.598
- Cheung, C., Goodman, D., Leckie, G. & Jenkins, J. M. (2011). Understanding contextual effects on externalizing behaviors in children in out-of-home care: Influence of workers and foster families. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 2050-2060. doi: 10.1016/j.childyouth.2011.05.036
- Christoffersen, M. N. & DePanfilis, D. (2009). Prevention of child abuse and neglect and improvements in child development. *Child Abuse Review*, 18(1), 24-40. doi: 10.1002/car.1029
- Cicchetti, D. & Barnett, D. (1991). Attachment organization in maltreated preschoolers. *Development and Psychopathology*, 3(4), 397-411. doi: 10.1017/S0954579400007598
- Cicchetti, D. & Toth, S. L. (1995). A developmental psychopathology perspective on child abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(5), 541-565. doi: 10.1097/00004583-199505000-00008
- Cicchetti, D. V., Butcher, J. N. & Nelson, L. D. (1994). Guidelines, criteria, and rules of thumb for evaluating normed and standardized assessment instruments in psychology. *Psychological Assessment*, 6(4), 284-290. doi: 10.1037/1040-3590.6.4.284
- Cicchetti, D. V. & Sparrow, S. A. (1981). Developing criteria for establishing interrater reliability of specific items: Applications to assessment of adaptive behavior. *American Journal of Mental Deficiency*, 86(2), 127-137.
- Clausen, S.-E. & Kristoffersen, L. B. (2008). Barnevernsklinter i Norge 1990-2005: En longitudinell studie. *Rapport Nr 3/08*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Cole, S. (2005). Foster caregiver motivation and infant attachment: How do reasons for fostering affect relationships? *Child and Adolescent Social Work Journal*, 22(5), 441-457. doi: 10.1007/s10560-005-0021-x
- Cooley, M. E., Farineau, H. M. & Mullis, A. K. (2015). Child behaviors as a moderator: Examining the relationship between foster parent supports, satisfaction, and intent to

- continue fostering. *Child Abuse and Neglect*, 45, 46-56. doi: 10.1016/j.chiabu.2015.05.007
- Dozier, M. (2005). Challenges of foster care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 27-30. doi: 10.1080/14616730500039747
- Dozier, M., Grasso, D., Lindhiem, O. & Lewis, E. (2007). The role of caregiver commitment in foster care: Insights from the This Is My Baby Interview. I Oppenheim, D. & Goldsmith, D. F. (Red.), *Attachment theory in clinical work with children: bridging the gap between research and practice* (s. 90-108). New York: Guilford Press.
- Dozier, M. & Lindhiem, O. (2006). This is my child: Differences among foster parents in commitment to their young children. *Child Maltreatment*, 11(4), 338-345. doi: 10.1177/1077559506291263
- Dozier, M., Peloso, E., Lindhiem, O., Gordon, M. K., Manni, M., Sepulveda, S., . . . Levine, S. (2006). Developing evidence-based interventions for foster children: An example of a randomized clinical trial with infants and toddlers. *Journal of Social Issues*, 62(4), 767-785. doi: 10.1111/j.1540-4560.2006.00486.x
- Dozier, M., Zeanah, C. H. & Bernard, K. (2013). Infants and toddlers in foster care. *Child Development Perspectives*, 7(3), 166-171. doi: 10.1111/cdep.12033
- Fakis, A., Hilliam, R., Stoneley, H. & Townend, M. (2014). Quantitative analysis of qualitative information from interviews: A systematic literature review. *Journal of Mixed Methods Research*, 8(2), 139-161. doi: 10.1177/1558689813495111
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS: (and sex, drugs and rock 'n 'roll)* (2 utg.). London: Sage.
- Fish, B. & Chapman, B. (2004). Mental health risks to infants and toddlers in foster care. *Clinical Social Work Journal*, 32(2), 121-140. doi: 10.1023/B:CSOW.0000024323.62429.5e
- Fisher, P., Burraston, B. & Pears, K. (2005). The early intervention foster care program: Permanent placement outcomes from a randomized trial. *Child Maltreatment*, 10(1), 61-71. doi: 10.1177/1077559504271561
- Fisher, P. A., Bruce, J., Abdullev, Y., Mannering, A. M. & Pears, K. C. (2011). The effects of early adversity on the development of inhibitory control: Implications for the design of preventive interventions and the potential recovery of function. I Bardo, M. T. (Red.), *Inhibitory control and drug abuse prevention: From research to translation* (s. 229–248). New York, NY: Springer New York: New York, NY. doi: 10.1007/978-1-4419-1268-8

- Fisher, P. A. & Chamberlain, P. (2000). Multidimensional treatment foster care: A program for intensive parenting, family support, and skill building. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(3), 155-164. doi: 10.1177/106342660000800303
- Fleiss, J. L. (1981). *Statistical methods for rates and proportions* (2. utg.). New York: Wiley.
- Fogel, A. (2009). What is a transaction? I Sameroff, A. J. (Red.), *The transactional model of development: How children and contexts shape each other* (s. 271-280). Washington, DC, US: American Psychological Association. doi: 10.1037/11877-014
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L. & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. New York: Other Press.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S. & Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 12(3), 201-218. doi: 10.1002/1097-0355(199123)12:3<201::AID-IMHJ2280120307>3.0.CO;2-7
- George, C., Kaplan, N. & Main, M. (1996). *The Adult Attachment Interview* (3. utg.). Department of Psychology, University of California, Berkeley.
- Glocker, M. L., Langleben, D. D., Ruparel, K., Loughhead, J. W., Gur, R. C. & Sachser, N. (2009). Baby Schema in Infant Faces Induces Cuteness Perception and Motivation for Caretaking in Adults. *Ethology*, 115(3), 257-263. doi: 10.1111/j.1439-0310.2008.01603.x
- Goemans, A., van Geel, M. & Vedder, P. (2015). Over three decades of longitudinal research on the development of foster children: A meta-analysis. *Child Abuse and Neglect*, 42, 121-134. doi: 10.1016/j.chiabu.2015.02.003
- Grasso, D. J., Moser, J. S., Dozier, M. & Simons, R. (2009). ERP correlates of attention allocation in mothers processing faces of their children. *Biological Psychology*, 81(2), 95-102. doi: 10.1016/j.biopsycho.2009.03.001
- Gross, J. J. & Muñoz, R. F. (1995). Emotion regulation and mental health. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 2(2), 151-164. doi: 10.1111/j.1468-2850.1995.tb00036.x
- Grossmann, K. E., Grossmann, K. & Waters, E. (2005). *Attachment from infancy to adulthood: The major longitudinal studies*. New York: Guilford Press.
- Harden, B. J., D'Amour Meisch, A., Vick, J. E. & Pandohie-Johnson, L. (2008). Measuring parenting among foster families: The development of the Foster Parent Attitudes Questionnaire (FPAQ). *Children and Youth Services Review*, 30(8), 879-892. doi: 10.1016/j.childyouth.2007.12.015

- Havik, T., Hjelmås, M., Johansson, M. & Jakobsen, R. (2012). Plasseringer i beredskapshjem – Hvor lenge varer de og hvorfor? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(04/12), 250-266.
- Havnen, K. S., Breivik, K. & Jakobsen, R. (2014). Stability and change - a 7-to 8-year follow-up study of mental health problems in Norwegian children in long-term out-of-home care. *Child & Family Social Work*, 19(3), 292-303. doi: 10.1111/cfs.12001
- Havnen, K. S., Jakobsen, R. & Stormark, K. M. (2009). Mental health problems in Norwegian school children placed out-of-home: The importance of family risk factors. *Child Care in Practice*, 15(3), 235-250. doi: 10.1080/13575270902891115
- Jacobsen, H. (2014). *Foster care - an opportunity for young children: A longitudinal and prospective study of foster children's attachment and development*. (Doktorgradsavhandling), Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Jacobsen, H., Ivarsson, T., Wentzel-Larsen, T., Smith, L. & Moe, V. (2014). Foster parent's state of mind with respect to attachment: concordance with their foster children's attachment patterns at 2 and 3 years of age. *Infant Mental Health Journal*, 35(4), 297-308. doi: 10.1002/imhj.21447
- Jacobsen, H., Moe, V., Ivarsson, T., Wentzel-Larsen, T. & Smith, L. (2013). Cognitive development and social-emotional functioning in young foster children: A follow-up study from 2 to 3 years of age. *Child Psychiatry & Human Development*, 44(5), 666-677. doi: 10.1007/s10578-013-0360-3
- Kapstad, S. M. (2013). *Fosterforeldres oppfatning av barnet og betydningen av veiledning*. (Mastergradsoppgave, Universitetet i Oslo, Institutt for pedagogikk), Kapstad, S. M., Oslo. Lastet ned fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-37865>
- Keil, V. & Price, J. M. (2006). Externalizing behavior disorders in child welfare settings: Definition, prevalence, and implications for assessment and treatment. *Children and Youth Services Review*, 28(7), 761-779. doi: 10.1016/j.childyouth.2005.08.006
- Kim, H.-Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restor Dent Endod*, 38(1), 52-54. doi: 10.5395/rde.2013.38.1.52
- Kim, J. & Cicchetti, D. (2006). Longitudinal trajectories of self-system processes and depressive symptoms among maltreated and nonmaltreated children. *Child Development*, 77(3), 624-639. doi: 10.1111/j.1467-8624.2006.00894.x
- Koh, E., Rolock, N., Cross, T. P. & Eblen-Manning, J. (2014). What explains instability in foster care? Comparison of a matched sample of children with stable and unstable

- placements. *Children and Youth Services Review*, 37(0), 36-45. doi:
10.1016/j.chilyouth.2013.12.007
- Koren-Karie, N. & Markman-Gefen, R. (2015). Foster caregiver insightfulness and emotional investment in foster children. *Journal of Social Work*, 1468017315581528. doi:
10.1177/1468017315581528
- Kornør, H. & Olafsen, K. S. (2011). Måleegenskaper ved den norske versjonen av Infant-Toddler Social Emotional Assessment - 2. versjon (ITSEA). *PsykTestBarn*, 1(3).
- Kvellido, Ø. (2010). Sped- og småbarn utsatt for omsorgssvikt. I Moe, V., Slinning, K. & Hansen, M. B. (Red.), *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lawrence, C. R., Carlson, E. A. & Egeland, B. (2006). The impact of foster care on development. *Development and Psychopathology*, 18(1), 57-76. doi:
10.1017/S0954579406060044
- Leathers, S. J., Spielfogel, J. E., McMeel, L. S. & Atkins, M. S. (2011). Use of a parent management training intervention with urban foster parents: A pilot study. *Children and Youth Services Review*, 33(7), 1270-1279. doi: 10.1016/j.chilyouth.2011.02.022
- Lehmann, S., Havik, O. E., Havik, T. & Heiervang, E. (2013). Mental disorders in foster children: A study of prevalence, comorbidity and risk factors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7(39). doi: 10.1186/1753-2000-7-39
- Lewis, E. E., Dozier, M., Ackerman, J. & Sepulveda-Kozakowski, S. (2007). The effect of placement instability on adopted children's inhibitory control abilities and oppositional behavior. *Developmental Psychology*, 43(6), 1415-1427. doi:
10.1037/0012-1649.43.6.1415
- Lindhiem, O. & Dozier, M. (2007). Caregiver commitment to foster children: The role of child behavior. *Child Abuse and Neglect*, 31(4), 361-374. doi:
10.1016/j.chiabu.2006.12.003
- Lloyd, E. C. & Barth, R. P. (2011). Developmental outcomes after five years for foster children returned home, remaining in care, or adopted. *Children and Youth Services Review*, 33(8), 1383-1391. doi: 10.1016/j.chilyouth.2011.04.008
- Lo, A., Roben, C. K. P., Maier, C., Fabian, K., Shauffer, C. & Dozier, M. (2015). "I want to be there when he graduates:" Foster parents show higher levels of commitment than group care providers. *Children and Youth Services Review*, 51, 95-100. doi:
10.1016/j.chilyouth.2015.01.022
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (1992).

- Maccoby, E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. I Mussen, P. H. (Red.), *Handbook of child psychology* (4. utg., Vol. 4, s. 1-101). New York: Wiley.
- Main, M., Kaplan, N. & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. I Bretherton, I. & Waters, E. (Red.), *Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development* (Vol. serial no 209). Chicago, Ill: University of Chicago Press.
- McElwain, N. L., Booth-LaForce, C. & Kazak, A. E. (2006). Maternal sensitivity to infant distress and nondistress as predictors of infant-mother attachment security. *Journal of Family Psychology*, 20(2), 247-255. doi: 10.1037/0893-3200.20.2.247
- McNeil, C., Herschell, A., Gurwitch, R. & Clemens-Mowrer, L. (2005). Training foster parents in parent-child interaction therapy. *Education & Treatment of Children*, 28(2), 182-196.
- Minty, B. (1999). Annotation: Outcomes in long-term foster family care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(7), 991-999. doi: 10.1111/1469-7610.00518
- Mäntymaa, M., Puura, K., Luoma, I., Latva, R., Salmelin, R. K. & Tamminen, T. (2015). Shared pleasure in early mother-infant interaction: Predicting lower levels of emotional and behavioral problems in the child and protecting against the influence of parental psychopathology. *Infant Mental Health Journal*, 36(2), 223-237. doi: 10.1002/imhj.21505
- Newton, R. R., Litrownik, A. J. & Landsverk, J. A. (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse and Neglect*, 24(10), 1363-1374. doi: 10.1016/S0145-2134(00)00189-7
- NOU 2000:12. (2000). *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Hentet fra www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/
- Oosterman, M., Schuengel, C., Wim Slot, N., Bullens, R. A. R. & Doreleijers, T. A. H. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29(1), 53-76. doi: 10.1016/j.childyouth.2006.07.003
- Perkins, J. N. (2008). *Foster parenting practices as predictors of foster child outcomes*. (Doktorgradsavhandling), University of Ottawa, Ottawa, Canada. Lastet ned fra <http://hdl.handle.net/10393/29588>
- Regionsenter for barn og unges psykiske helse. (2010). *DC:0-3R : klassifisering og diagnostisering av psykisk helse og utviklingsforstyrrelser i sped- og*

- småbarnsalderen* (Rev. utg. utg.). Oslo: Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør.
- Ritter, J. M., Casey, R. J. & Langlois, J. H. (1991). Adults' responses to infants varying in appearance of age and attractiveness. *Child Development*, 62(1), 68-82. doi: 10.1111/j.1467-8624.1991.tb01515.x
- Rosenblum, K. L., Dayton, C. J. & Muzik, M. (2009). Infant social and emotional development: Emerging competence in a relational context. I Zeanah, C. H. (Red.), *Handbook of infant mental health* (3 utg.). New York: Guilford Press.
- Rosenthal, J. & Villegas, S. (2010). Living situation and placement change and children's behavior. *Children and Youth Services Review*, 32(12), 1648-1655. doi: 10.1016/j.chilyouth.2010.07.003
- Rubin, D. M., O'Reilly, A. L. R., Luan, X. & Localio, R. (2007). The impact of placement stability on behavioral well-being for children in foster care. *Pediatrics*, 119(2), 336-344. doi: 10.1542/peds.2006-1995
- Ryan, J. P. & Testa, M. F. (2005). Child maltreatment and juvenile delinquency: Investigating the role of placement and placement instability. *Children and Youth Services Review*, 27(3), 227-249. doi: 10.1016/j.chilyouth.2004.05.007
- Sameroff, A. J. (2009a). Designs for transactional research. I Sameroff, A. J. (Red.), *The transactional model of development: How children and contexts shape each other* (s. 23-32). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Sameroff, A. J. (2009b). The transactional model. I Sameroff, A. J. (Red.), *The transactional model of development: How Children and Contexts Shape Each Other* (s. 3-21). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Sameroff, A. J. & Chandler, M. J. (1975). Reproductive risk and the continuum of caretaking casualty. I Horowitz, F. D., Hetherington, M., Scarr-Salapatek, S. & Siegel, G. (Red.), *Review of child development research* (Vol. 4, s. 187-244). Chicago: The University of Chicago Press.
- Schofield, G. & Beek, M. (2005a). Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1), 3-26. doi: 10.1080/14616730500049019
- Schofield, G. & Beek, M. (2005b). Risk and resilience in long-term foster-care. *The British Journal of Social Work*, 35(8), 1283-1301. doi: 10.1093/bjsw/bch213

- Schwarz, N., Strack, F., Hippler, H. J., Bishop, G., Jobe, J. B. & Loftus, E. F. (1991). The impact of administration mode on response effects in survey measurement. *Applied Cognitive Psychology*, 5(3), 193-212. doi: 10.1002/acp.2350050304
- Sjøvold, M. S. & Furuholmen, K. G. (2015). *De minste barnas stemme: Utredning og tiltak for risikoutsatte sped- og småbarn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Smyke, A. T. & Breidenstine, A. S. (2009). Foster care in early childhood. I Zeanah, C. H. (Red.), *Handbook of Infant Mental Health* (3 utg.). New York: Guilford Press.
- Śpila, B., Makara, M., Kozak, G. & Urbańska, A. (2008). Abuse in childhood and mental disorder in adult life. *Child Abuse Review*, 17(2), 133-138. doi: 10.1002/car.1022
- Sroufe, L. A. (1996). *Emotional development: The organization of emotional life in the early years*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sroufe, L. A. (2005). *The Development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York: Guilford Press.
- Sroufe, L. A., Carlson, E. A., Levy, A. K. & Egeland, B. (1999). Implications of attachment theory for developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 11(1), 1-13.
- Statistisk Sentralbyrå. (2015a). Adopsjoner 2014. Lastet ned 4. juni, 2015, fra <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/adopsjon/aar/2015-06-04?fane=tabell&sort=nummer&tabell=229945-tab-tabell>
- Statistisk Sentralbyrå. (2015b). Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Lastet ned 19. oktober, 2015, fra <https://http://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=IntHusType2&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=inntekt-og-forbruk&KortNavnWeb=ifhus&StatVariant=&checked=true>
- Statistisk Sentralbyrå. (2015c). Statistikk: Barnevern. Lastet ned 13. oktober, 2015, fra <https://http://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/define.asp?SubjectCode=01&ProductId=01&MainTable=BarnevTiltak02&contents=TiltakGjennomAar&PLanguage=0&Qid=0&nvl=True&mt=1&pm=&SessID=5624224&FokusertBoks=1&gruppe1=Hele&gruppe2=Hele&gruppe3=Hele&gruppe4=Hele&VS1=LandetNyn&VS2=BarnevTilt30&VS3=AlleAldre04ab&VS4=&CMSSubjectArea=sosiale-forhold-og-kriminalitet&KortNavnWeb=barneverng&StatVariant=&Tabstrip=SELECT&aggrestrnr=1&checked=true>

- Stefansen, K. & Hansen, T. (2014). "En god forberedelse til å bli fosterforeldre" Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Stern, D. N. (2003). *Spedbarnets interpersonlige verden* (Randers-Pehrson, Ø., Overs.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Stovall, K. C. & Dozier, M. (2000). The development of attachment in new relationships: Single subject analyses for 10 foster infants. *Development and Psychopathology*, *12*(2), 133-156.
- Stovall-McClough, K. C. & Dozier, M. (2004). Forming attachments in foster care: Infant attachment behaviors during the first 2 months of placement. *Development and Psychopathology*, *16*(2), 253-271. doi: 10.1017/S0954579404044505
- Sullivan, M. W., Bennett, D. S., Carpenter, K. & Lewis, M. (2008). Emotion knowledge in young neglected children. *Child Maltreatment*, *13*(3), 301-306. doi: 10.1177/1077559507313725
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2014). *Using multivariate statistics* (6th ed., new international ed utg.). Harlow: Pearson.
- Toth, S. L., Cicchetti, D., Macfie, J., Maughan, A. & Vanmeenen, K. (2000). Narrative representations of caregivers and self in maltreated pre-schoolers. *Attachment & Human Development*, *2*(3), 271-305. doi: 10.1080/14616730010000849
- U.S. Department of Health and Human Services, A. o. C. Y. F., Children's Bureau. (2014). *Child Welfare Outcomes 2009–2012: Report to Congress*. Washington, DC: Children's Bureau.
- van IJzendoorn, M. H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the adult attachment interview. *Psychological Bulletin*, *117*(3), 387-403. doi: 10.1037/0033-2909.117.3.387
- Verschuere, K., Buyck, P., Marcoen, A. & Dannemiller, J. L. (2001). Self-representations and socioemotional competence in young children: A 3-year longitudinal study. *Developmental Psychology*, *37*(1), 126-134. doi: 10.1037/0012-1649.37.1.126
- Vinnerljung, B. & Hjern, A. (2011). Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption. A Swedish national cohort study. *Children and Youth Services Review*, *33*(10), 1902-1910. doi: 10.1016/j.childyouth.2011.05.016

- Whelan, W. F. & Marvin, R. S. (2010). The circle of security: Metoder til bruk i fosterhjemsomsorgen. I Moe, V., Slinning, K. & Hansen, M. B. (Red.), *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- World Health Organization. (1993). *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: Diagnostic criteria for research*. Geneva: World Health Organization.

Vedlegg / Appendiks

Vedlegg 1: This Is My Baby Interview

1. Jeg ønsker at du begynner med at du beskriver (barnets navn). Hvordan er hans/hennes personlighet?
2. Ønsker du noen gang at du for alltid kunne være forelder for (barnets navn)?
3. Hvor mye ville du savne (barnets navn) hvis han/hun måtte flytte?
4. Hvordan tror du relasjonen din til (barnets navn) påvirker ham/henne akkurat nå?
5. Hvordan tror du relasjonen din til (barnets navn) vil påvirke ham/henne på lang sikt?
6. Hvilke ønsker har du (barnets navn) akkurat nå?
7. Hvilke ønsker har du for (barnets navn) i fremtiden?
8. Er det et eller annet om (barnets navn) eller ditt forhold til (barnets navn) som vi ikke har vært inne på og som du gjerne ville fortelle meg?
9. Jeg ønsker å avslutte med å spørre deg noen grunnleggende spørsmål om dine erfaringer som fosterforelder:
 - a. Hvor lenge har du vært fosterforelder?
 - b. Hvor mange fosterbarn har du hatt omsorg for alt i alt?
 - c. Hvor mange fosterbarn har du for tiden?
 - d. Hvor mange biologiske og/eller adopterte barn bor for tiden i ditt hjem?

Vedlegg 2: Skåringskriterier for "This Is My Baby"-Interview
(gjengitt med tillatelse fra Mary Dozier)

Acceptance ratings are as follows:

5. High Acceptance: the mother's description of the child and the mother-child relationship is very positive; multiple indices of acceptance are evident throughout the interview; there is little or no evidence of annoyance or anger with the child; if some annoyance or anger is evident, the mother is conscious of it, gives evidence that this is not an ongoing state, and accepts responsibility for her own feelings rather than blaming the child; the mother shows respect for the child's individuality; the mother clearly delights in the child; the mother's responses to interview questions are well developed or thoughtful.

3. Moderate Acceptance: the mother's description of the child and the mother-child relationship is mixed; although there may be few indices of rejection, there may also be few indices of strong acceptance; or, there may be one or two indices of definite rejection but these are offset by evidence of marked acceptance; although the mother may speak positively of the child and their relationship, there may be evidence that the mother's behavior is not congruent with positive description; overall, the mother's perception of the child and their relationship is unremarkable (e.g., average statements, "good," "pleasant").

1. Low Acceptance: the mother's description of the child and the mother-child relationship is primarily negative; there may be very few to no indices of acceptance; or, there may be multiple indices of rejection; the mother may give little to no evidence of enjoying the child, and may express annoyance, dislike, or anger toward the child; the child may not be viewed as an individual with his or her own wants, needs, or goals; the mother's responses may be inordinately long and angry/complaining; or, in contrast, responses may be short or scripted, giving little evidence that the mother has thought extensively about the mother-child relationship.

Commitment ratings are as follows:

5. High Commitment: the mother provides evidence of a strong emotional investment in the child and in parenting the child; multiple indices of high levels of commitment are present throughout the interview; descriptions of the child and the mother-child relationship clearly reflect a strong attachment to the child with no evidence of mental or physical activities designed to limit the strength of the mother-child-affective bond; there is evidence of the mother committing resources to promote the child's growth, or other indices of psychological

adoption of the child; the child is fully integrated into the family; although the mother may acknowledge that the child will eventually leave her home (e.g., to return to the biological parent) she considers the child as hers while the child is in her home.

3. Moderate Commitment: the mother provides evidence of investment in the child, but this is not nearly as marked as a mother scoring high on commitment; although there may be some indices of high levels of commitment, there may also be evidence suggesting that the child has not been psychologically adopted by the mother; the mother may state she would miss the child if he or she left, but this is more of a matter-of-fact statement and lacks the strong affective component seen in mothers high in commitment; if the mother speaks of limiting the psychological bond with the infant, she also gives evidence of struggling with this issue; the child may be only partially integrated into the family (i.e., is placed in respite care only when the family goes on vacation); overall, the coder may conclude that the child is adequately cared for and nurtured, but not to any special degree.

1. Low Commitment: the mother provides virtually no evidence of a strong and active emotional investment in the child or in parenting the child; there are few, if any, indices of high levels of commitment; the mother may be indifferent to whether the child remains in her care or may actually state that she hopes/desires that the child will be removed; there may be little evidence that the mother would miss the child if he or she leaves; the mother may provide evidence of participating in physical or mental activities designed to limit the strength of the mother-child bond; the child has not been psychologically adopted by the mother, and may not be fully integrated into the family (e.g., is routinely placed in respite care); the child may seem to be more of an unwelcome guest than a member of the family, or may be viewed as only one of a series of children passing through the mother's home.

Awareness ratings are as follows:

5. High Awareness: The mother frames the discussion primarily in psychological, relational, or social terms. She provides evidence of having carefully considered the question and her answers may be particularly insightful or reflective. This mother may give clear evidence of believing that her relationship with the child will have both short- and long-term implications for the child's development; or, this mother may state that she does not know what her influence will be, but gives evidence of having carefully considered the issue.

3. Moderate Awareness: The mother frames the discussion with a mixture of psychological and concrete goals and influences, although the balance may be tipped more toward the concrete end of the continuum. Unlike a mother receiving a high score, this mother's

responses are less insightful and reflective, and may have somewhat of a scripted quality to them. Mothers receiving this score may give evidence that the question is somewhat foreign or strange to them.

1. Low Awareness: The mother frames the discussion in concrete terms. If she does mention psychological influences, her ideas are not well developed and may appear perfunctory or scripted. In addition, a mother who states that she will have little or no influence on the child would receive a low score.